

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

PREHLÁSENIE NULITY MANŽELSTVA Z DÔVODU VÁD
MANŽELSKÉHO SÚHLASU PODĽA CIC/1983

2012

Juraj Magda

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

**PREHLÁSENIE NULITY MANŽELSTVA Z DÔVODU VÁD
MANŽELSKÉHO SÚHLASU PODĽA CIC/1983**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Vedúci diplomovej práce:

Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera

Pracovisko:

Katedra právnických dejin

Praha 2012

Juraj MAGDA

Prehlasujem, že som predkladanú diplomovú prácu vypracoval samostatne, všetky použité
pramene a literatúra boli riadne citované a práca nebola využitá k získaniu iného alebo
rovnakého titulu.

V Prahe dňa 25. 06. 2012

Juraj Magda

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rád poďakoval prof. JUDr. Jiřímu Rajmundovi Treterovi za neobyčajnú mieru ľudskosti a trpezlivosti pri vedení tejto práce. Zároveň vyjadrujem vďaku mojej manželke, bez ktorej povzbudzovania a podpory by táto práca s najväčšou pravdepodobnosťou nevznikla.

Obsah

Úvod	5
1 Manželstvo a jeho právna povaha	7
1.1 Manželstvo ako zmluva	7
1.2 Sviatosťnosť manželstva	8
1.3 Podstatné vlastnosti manželstva (essentiales matrimonii).....	8
1.4 Manželský súhlas.....	10
2 Dôvody nulity manželského súhlasu podľa Kódexu kánonického práva z roku 1983.....	12
2.1 Historický exkurs vzniku CIC/1983	12
2.2 Vady psychickej povahy.....	13
2.3 Neschopnosť dostatočného užívania rozumu	14
2.4 Nedostatok rozlišovacieho úsudku s ohľadom na podstatné manželské práva a povinnosti	17
<i>Obligationes matrimonii essentialis</i>	18
2.5 Neschopnosť vziať na seba podstatné záväzky manželstva	20
2.6 Nevedomosť	24
2.7 Omyl.....	27
2.7.1 Omyl v osobe	29
2.7.2 Omyl vo vlastnosti osoby.....	29
2.7.3 Omyl v podstatných vlastnostiach manželstva	32
2.7.4 Omyl o neplatnosti manželstva	33
2.7.5 Podvod ako príčina omylu v dôležitej vlastnosti	34
2.8 Simulácia súhlasu	36
2.9 Vada manželského súhlasu viazaného podmienkou.....	39
2.10 Vada manželského súhlasu z dôvodu násilia a vážneho strachu	41
3 Možné psychické príčiny neplatnosti manželstva	45
4 Proces prehlásenia nulity manželstva z dôvodu väd súhlasu	49
Záver	55
Pramene	57
Zoznam použitej literatúry	58
Elektronické zdroje.....	60

Úvod

Manželstvo je pre človeka, ktorý uveril v Božie slovo, najbežnejšia forma povolania, ktorou žije v súlade s učením Katolíckej Cirkvi. Zároveň sa jedná o jedinú, cirkevným právom aprobovanú formu spolužitia muža a ženy, ktorí majú úmysel sa sebe oddávať v plnej miere a dlhodobo.

Predmetom mojej diplomovej práce je nulita manželstva z dôvodu vád manželského súhlasu a jej prehlásenie. V období medzi zadaním diplomovej práce, až po jej samotné vypracovanie som sám vstúpil manželského zväzku. Naskytla sa mi tak možnosť vo vlastnom živote spoznať jednotlivé jeho atribúty a uvedomiť si neľahkú úlohu všetkých dvojíc, ktoré chcú nažívať tak, aby dostali svojmu manželskému sľubu a právam i povinnostiam v ňom obsiahnutom. Je samozrejmé, že spoznávanie partnera sa nekončí uzavretím sobáša a manželským sľubom, ale naopak, týmto práve začína naozajstná cesta partnerským životom.

Keďže je ľudská osobnosť a jej psychika natoľko komplikovaná, že je nemožné predvídať úspech tejto cesty, nie u všetkých dvojíc má manželstvo potenciál ozajstného naplnenia manželského súhlasu. Z niektorých prejavov správania sa snúbencov je jasné, že nemajú vôľové, alebo rozumové schopnosti k manželskému spolužitiu, tak ako ho chápe Katolícka Cirkev. Vtedy prejav ich manželského súhlasu nie je myslený skutočne a vážne, i keď tak navonok môže vyzeráť. Bolo preto nutné, aby Cirkev stanovila pravidlá, ktoré záväzne určia, kedy a ktorá vada, spočívajúca v jednom alebo oboch partneroch, je tak vážna, že nemožno ani v najmenšom predpokladať to, žeby takéto manželstvo nemalo aspoň svoje základné vlastnosti, a teda by nenapĺňalo svoje úlohy a ciele. To učinila v Kódexe kánonického práva z roku 1983, v ktorom takéto situácie pomenováva, a určuje ďalší záväzný postup.

Účelom mojej práce je venovať sa týmto dôvodom, pomenovaným v predpise cirkevného práva, a zároveň venovať sa podmienkam pre ich aplikáciu. Konkrétne budem skúmať jednotlivé kánony venujúce sa vadám manželského súhlasu a z časti i proces vyhlasovania manželstva nimi postihnutého za neplatný. Rád by som nadviazal na prácu Mgr. Jiřího Pallu, napísanú na Právnickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe, v ktorej bola spracovaná rovnaká téma.

Za cieľ si kladiem popis pojatia manželstva a jeho vlastností Katolíckou Cirkvou, no predovšetkým rozobranie dôvodov vedúcich k jeho neplatnosti z právnej stránky, pričom by som sa chcel dotknúť i psychologickú roviny tohto problému.

V rámci postupu pri kreovaní tejto práce budem využívať metódu syntézy čo najväčšieho počtu zdrojov k danej problematike. Následne komparatívnou a analytickou metódou vyabstrahujem informácie relevantné k zadaniu práce. Na záver syntetickou metódou zistím súvislosti medzi vyčlenenými prvkami, znakmi, protikladmi a ich prepojenie, a následne zreprodukuje skúmané udalosti s ich podstatnými znakmi a vzťahmi. Práca bude členená do kapitol a podkapitol, so vzťahom k hlavným bodom, ktorými sú manželstvo, vady manželského súhlasu, jednotlivé psychické poruchy a stručne spísaná procesná stránka prehlásenia nulity manželstva. Za základný prameň považujem *Corpus iuris Cannonici* z roku 1983.

1 Manželstvo a jeho právna povaha

Manželskú zmluvu, ktorou muž a žena ustanovujú medzi sebou spoločenstvo celého života, a ktorá je svojou prirodzenou povahou zameraná na dobro manželov, ako aj plodenie a výchovu detí, Kristus Pán povýšil medzi pokrstenými na hodnosť sviatosti¹.

1.1 Manželstvo ako zmluva

Z úvodu kánonu 1055, § 1, CIC/1983 vyplýva, že na manželstvo je potrebné nazerať ako na zmluvu. Pojem „zmluva“ už v samotnom latinskom výraze *foedus* naznačuje skôr biblické chápanie, nie civilnoprávne, ktorému by viac prislúchal výraz *contractus*. Skutočnosť, že manželská zmluva je jedinečná a odlišná od iných zmlúv, vyplýva predovšetkým z toho, že jej strany rozhodujú slobodne len o tom, či chcú medzi sebou manželstvo uzavrieť, a to, kto bude jej druhou stranou. Samotný predmet, obsah, podmienky a následky zmluvy však určovať nemôžu, keďže tieto atribúty sú stanovené Božím právom. Strany ich buď prijímajú, čím uzatvárajú platné manželstvo, alebo v prípade, že ich neprijímu, či zmenia, nemôže byť manželstvo opravdivé, ako uvádza Krajčí.² Podľa Tretera je uzatváraná dvojstranným právnym úkonom: manželskými sľubmi, dávanými si navzájom nupturientmi^{3 4} Toto poňatie vzniku manželstva je zhrnuté v kontraktuálnej teórii.

Okrem tohto poňatia môžeme badať v histórii kánonického práva existenciu ďalších dvoch teórií kreovania manželstva. Spomína ich Fekete, ktorý hovorí o tom, že prvou je kopulatívna teória, ktorá za moment úplného a konečného splatnenia manželstva považuje *actus copulativus*, čiže telesný manželský úkon splynutia, považovaný za finálne naplnenie obsahu manželskej zmluvy. Druhá má pomenovanie inštitucionálna

¹ Cf kán. 1055, § 1

² Cf KRAJČÍ, Jozef: *Veľké tajomstvo*. 1.vyd. Bratislava: TA SR PRESSFOTO, 1993. 18-19 s.

³ Nupturientes (lat.) – tí, ktorí uzatvárajú sobáš

⁴ Cf TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*. 1.vyd, Praha : Jan Krígl, nakladatelství, výroba a expedice tiskovin, 1997. 236 s.

teória a hovorí o tom, že nie samotný akt vôle partnerov zakladá manželstvo, ale príľnutie k inštitúcii manželstva, ktorá je ustanovená Božím zákonom.⁵

1.2 Sviatosť manželstva

Sviatosť manželstva, ukotvená v kánone 1055, § 1, CIC/1983, vychádza najmä z posvätnej tradície a zároveň z výkladu biblického listu Efezanom (5, 31-32), v ktorom sv. Pavol prirovnáva tajomstvo jednoty manželov ku vzťahu Krista a Cirkvi, ako uvádza Tretera.⁶ Z toho sa dá usudzovať i posvätenie manželov ako takých. Ďalej § 2 toho istého kánona hovorí, že medzi pokrstenými nemôže existovať platná manželská zmluva, ktorá by zároveň nebola sviatosťou. Dôsledkov z toho vyplývajúcich je viacero: V prvom rade vidíme, že sa hovorí o pokrstených, takže obaja snúbenci musia prijať sviatosť krstu, aby manželstvo bolo sviatosťné. Zároveň je ale možné, aby jedna, prípadne obe strany, neboli kresťania katolíci, ale iného vyznania, či bez vyznania. Okrem toho to znamená i skutočnosť, že pokrstení nupturienti nemôžu rozhodnúť sami o tom, že by bolo ich manželstvo ako také nesviatosťné. V neposlednom rade je zrejmé, tak, ako uvádza i Polášek, že manželstvo podlieha nielen prirodzenému Božiemu právu a samozrejme pozitívnemu právu, zakotvenému v príslušných právnych normách, ale taktiež právu kánonickému.⁷

Sviatosť manželstva je prijímaná spolu a súčasne so vznikom manželskej zmluvy. Z toho vyplývajúci fakt je, že vysluhovateľmi samotnej sviatosti sú si sami snúbenci uzatvárajúci manželstvo. Kňaz je účastný pri jeho uzatváraní len ako úradný svedok, ktorý manželstvu v mene Cirkvi požehnáva, v žiadnom prípade však nie ako jeho subjekt, uvádza Krajčí⁸.

1.3 Podstatné vlastnosti manželstva (essentiales matrimonii)

Pri definovaní podstatných vlastností manželstva nám pomáha citát z Evanjelia podľa Matúša (19, 4-6): „Nečítali ste, že Stvoriteľ ich od počiatku ako muža a ženu stvoril a povedal: Preto muž opustí otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú

⁵ Cf FEKETE, Jozef: *Manželské právo v osnove kódexu 1983*. 1.vyd., Bratislava: Aloisianum, 1997. 15-16 s.

⁶ Cf TRETERA: *Konfesní právo a církevní právo*. 237 s.

⁷ Cf POLÁŠEK František: *Církevní manželství podle kanonického práva*. Praha : ČKCH, 1990, 12 s.

⁸ Cf KRAJČÍ, Jozef.: *Velké tajemstvo*. 1.vyd. Bratislava: TA SR PRESSFOTO, 1993. 21 s.

dvaja v jednom tele? A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje.“ Odtiaľto môžeme abstrahovať kľúčové atribúty manželstva, ktorými sú jednota (*unitas*)- „...budú dvaja v jednom tele.“ a nerozlučiteľnosť (*indissolubilitas*)- „Čo teda Boh spojil, nech človek nerozlučuje.“ K tomuto sa rozsiaholo vyjadruje i Apoštolská konštitúcia *Gaudium et spes*, ktorá v článku 48, v náväznosti na Evanjelium sv. Matúša hovorí, že manželia ako „...jedno telo, preukazujú si hlbokú jednotu svojich osobností a činov, vzájomnú pomoc a službu, zakúšajú zmysel svojej jednoty a stále plnšie ju dosahujú. Táto dôverná jednota dvoch osôb, ktoré sa navzájom odovzdávajú, ako i dobro detí, vyžadujú úplnú manželskú vernosť a požadujú ich nerozlučnú jednotu.“⁹ Na to napokon poukazuje i CIC/1983, ktorý zároveň zdôrazňuje osobitnú, nadprirodzenú pevnosť a stálosť, ktoré z dôvodu sviatosti nadobúdajú v kresťanskom manželstve jeho podstatné vlastnosti, už spomínané jednotu a nerozlučiteľnosť.¹⁰

Jednota poukazuje na monogamickosť manželstva, čiže na to, že ide o zväzok jedného muža a jednej ženy. Žiadna iná forma spolužitia, ako polygynia, kedy má jeden muž za partnerky viac žien, polyandria, ak naopak jedna žena žije s viacerými mužmi, prípadne spolužitie osôb rovnakého pohlavia, sa nemôže nazývať manželstvom, a teda samozrejme ani získavať sviatosťný status a účinky s ním spojené.

Pokiaľ existujú subjekty manželskej zmluvy, čiže osoby, ktoré ju uzavreli, je sviatosťné manželstvo nerozlučiteľné. To znamená, že ak bolo uzavreté platne, nie je možné ho z vlastnej vôle strán prerušiť, alebo ukončiť, ako poukazuje Škurka.¹¹ Jeho koniec nastáva jedine smrťou jedného z manželov. Z tohto pravidla existujú výnimky. Ako príklad môžeme uviesť prehlásenie za mŕtveho, rozviazanie manželstva cirkevnou formou, a to pri nedokonaní manželstva, v prospech viery (*in favorem fidei*), alebo privilégia viery (*privilegia paulina*).¹² Základnou podmienkou k dokonaniu manželstva je penetratívne spojenie, ku ktorému dôjde vedome, s použitím rozumu a v súlade so slobodnou vôľou oboch partnerov.¹³

⁹ *Gaudium et spes* [online].

¹⁰ Cf kán. 1056

¹¹ Cf ŠKURKA, Emil: *Manželské právo: Skripta Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci/ Podle Borsiniho zprac. Emil Škurka*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992. 108 s.

¹² Cf kán. 1142-1149

¹³ DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 1. vyd. Spišská Kapitula – Spišské podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtašáka, 1996. 35 s.

Za ciele manželstva sú podľa CIC/1983 považované dobro manželov, vytvárané ich vzájomnou láskou a plodenie i následná výchova detí. Pri uzatváraní platného manželstva nie je možné vylúčiť napĺňanie týchto cieľov.

1.4 Manželský súhlas

Pozitívnu definíciu manželského súhlasu nachádzame v kánone 1057, § 2, CIC/1983, zároveň jeho význam je ďalej vysvetľovaný kánonmi, ktoré sa zaoberajú faktormi, robiacimi súhlas neplatným. Kánon 1057, § 2 hovorí, že manželský súhlas je úkonom vôle, ktorým sa muž a žena neodvolateľnou zmluvou navzájom oddávajú a prijímajú, aby ustanovili manželstvo. Z tohto je možné dedukovať, že ide o neodvolateľný, vážny a slobodný prejav vôle snúbencov. Nie je prípustné ich vôľu nahradzovať vôľou iných osôb, štátu, Cirkvi, či rodičov. Jedná sa o vnútorný úkon vôle, ktorý uzatvárajúca strana formuje a dáva vo svojom vnútri, a ktorý ostatné osoby vnímajú cez jej prejavy navonok. Jeho vonkajším prejavom môžu byť nielen slová, ale aj iné zrozumiteľné znaky.¹⁴

Nevyhnutnou podmienkou pre platnosť manželského súhlasu je aspoň minimálny stupeň znalostí o tom, čo manželstvo ako také je, aké sú jeho atribúty a zároveň poznanie a akceptovanie práv i povinností, ktoré obnáša. Vzhľadom k princípu, že manželstvo vzniká súhlasom, je potrebné, aby ho osoby vyjadrili slobodne a dobrovoľne, ak má ísť o manželstvo platné. To zdôrazňuje nielen cirkevné, ale i civilné právo.¹⁵ Táto požiadavka samozrejme predpokladá použitie intelektu v určitom nevyhnutnom minimálnom rozsahu, no i zaujatie vnútorného postoja, spojeného s jeho vonkajším prejavom.

Tak ako to udávajú americkí autori Komentára ku CIC/1983, podmienky v širšom kontexte, ktoré sú nevyhnutné, a na ktorých závisí platnosť manželstva, sú:

- psychická schopnosť vyhodnotiť výber danej osoby, ktorá je zmluvnou stranou,
- zistiteľný prejav manželského súhlasu v žiadanej podobe,

¹⁴Cf NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*. Bratislava: IURA EDITION, 2001, 123s.

¹⁵ Cf § 3 odst.1 z.94/1963 sb.

-
- naplňanie povinností zahrnutých v manželskom súhlase¹⁶.

Ak manželský súhlas nebol vyjadrený v súlade s právom, alebo ho postihla iná vada, relevantná z hľadiska pozitívneho práva, výsledkom je, že k uzavretiu manželstva nedošlo. Tým pádom jeho účinky nenastávajú a na základe rozhodnutia príslušného cirkevného súdu možno konštatovať jeho neplatnosť. Na druhej strane nie je možné tento súhlas odvolať a takto zneplatniť manželskú zmluvu, či jej účinky inak obmedziť, a to ani so zvoľením druhej strany. To, že daný súhlas trvá, sa prezumuje i vtedy, ak bolo manželstvo pre prekážku, alebo nedostatok formy uzavreté neplatne, do doby, kým nie je známe jeho odvolanie.¹⁷

¹⁶Cf CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. New York: Paulist Press, 1985. 775 s.

¹⁷ Cf kán. 1107

2 Dôvody nulity manželského súhlasu podľa Kódexu kánonického práva z roku 1983

2.1 Historický exkurs vzniku CIC/1983

Prípravy nového kódexu boli oznámené 25. januára 1959 pápežom Jánom XXIII, ich začiatok nastal v roku 1966 a to až po ukončení II. Vatikánskeho koncilu a trvali skoro štvrtstoročie. Návrh *Lex Ecclesiae fundamentalis* (Základného práva cirkvi) bol sprístupnený k štúdiu ako prvý, nasledovaný textami o správnom konaní. Neskôr pokračovali texty schém trestných činov a trestov za ne, ustanovení o posväcujúcej úlohe Cirkvi a procedúry zamerané na ochranu práv, ktorých distribúcia prebiehala v pravidelných intervaloch. Tlač a distribúcia ostatných častí kódexu bola uskutočnená v roku 1978. Po preskúmaní všetkých komentárov ďalších návrhov sa úplné znenie zákona dostalo v roku 1980 pred členov Pápežskej komisie pre revíziu Kódexu kánonického práva. Ich pripomienky boli zapracované do správy distribuovanej v roku 1981, ktorá sa stala základom pre plenárne zasadanie Komisie, uskutočnené v októbri 1981. Na ňom boli prejednávané dôležité otázky, v ktorých dovtedy chýbal všeobecný konsenzus. Zahŕňali napríklad normy týkajúce sa manželských tribunálov, či zdieľanie súdnej príslušnosti s laikmi. Konečná verzia textu bola predložená pápežovi Jánovi Pavlovi II. v roku 1982, keď ešte s pomocou užšieho výboru skúmal ďalšie návrhy biskupských konferencií a boli prevádzané dodatočné zmeny, s ohľadom na niektoré z nich.¹⁸

Potreba revízie CIC z roku 1917 vyvierala nielen zo snahy o presnú kodifikáciu psychickej neschopnosti k tomu, aby bol manželský súhlas daný, ale aj z poznania, že počet prípadov, týkajúcich sa neschopnosti prevziať podstatné povinnosti v manželstve, stále pribúda.¹⁹ Po viacerých úpravách návrhov, pri ktorých sa nepresadila definícia zameraná úzko na biologické chápania podstaty manželstva, 21. februára 1977 Komisia konzultorov dala návrh definície pojmu manželstva, ktorá by bola zameraná na dve

¹⁸ MARTHALER, BERARD L., et al.: *New Catholic encyclopedia*. 2. vyd. Detroit: Thompson Gale, in association with The Catholic University of America, 2003. 15 v.

¹⁹ POLÁŠEK, František: *Discretio iudicii*. 1.vyd. Olomouc:Matice cyrilometodějská, 1995, 56 s.

rovnocenné a podstatné vlastnosti manželstva, a to dobro manželov a dobro potomstva.²⁰ Prácu Pápežskej komisie pre revíziu Kódexu kánonického práva v tejto oblasti zavŕšili 18. mája 1977 dva návrhy nových kánonov, týkajúcich sa danej problematiky²¹.

Kódex bol vyhlásený Jánom Pavlom II. dňa 25. januára 1983. Apoštolská konštitúcia *Sacrae disciplinae* popísala hlavné zásady a postupy revízie. Účinnosť CIC/1983 bola stanovená na prvý adventný deň roka 1983, čiže na 27. novembra 1983, z dôvodu možnosti naštudovania jednotlivých ustanovení nového kódexu.²²

2.2 Vady psychickej povahy

Podstatným predpokladom toho, aby mohlo byť manželstvo platne uzavreté, je prirodzená a právna spôsobilosť subjektu. Prirodzená spôsobilosť je určená subjektívnymi podmienkami sobášiacich sa. Právna spôsobilosť je určená zákonom a spočíva v tom, že osoba vlastní zákonom predpísané požadované vlastnosti. K tomu, aby sa partner mohol úspešne zhostiť úloh manželstva a dokázal v ňom dlhodobo vytrvať a prekonávať prekážky, ktoré spoločnému životu prichádzajú do cesty, je potrebný určitý stupeň mentálnej, osobnostnej i ľudskej vyspelosti a vyzretosti. V prípade nedostatku, až absencie týchto schopností, je táto úloha veľmi sťažovaná, až nemožná.

Pri výskyte určitých porúch, abnormalít, či duševných chorôb, spôsobujúcich zmenené, úplne neobjektívne vnímanie seba samého, iných ľudí aj sveta ako takého, prakticky nemožno dostatočne naplňať povinnosti prináležiace manželskému životu. Duševná porucha (alebo tiež psychická porucha) je v širšom poňatí označenie pre niektoré psychické procesy, prejavujúce sa v myslení, prežívaní a chovaní človeka, sťažujúce jeho fungovanie v spoločnosti.²³ Osoby trpiace vadami psychickej povahy sú neschopné platného manželského súhlasu a to voči všetkým (*erga omnes*).²⁴ Inak

²⁰ MARTHALER, BERARD L., et al.: *New Catholic encyclopedia*.

²¹ POLÁŠEK, František: *Discretio iudicii*. , 64-67 s.

²² JAN PAVOL II. *Sacrae disciplinae leges 1983* [online].

²³ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 4.vyd., Praha: Portál, 2010. 417 s.

²⁴Cf NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*. 124 s.

povedané, vôľa osoby, ktorá vstupuje do manželstva, nesmeruje k takému manželstvu, ako ho chápe Cirkev a jej pozitívne právo.

2.3 Neschopnosť dostatočného užívania rozumu

Tí, ktorým chýba dostatočné používanie rozumu, sú neschopní uzavrieť platné manželstvo (kánon 1095, § 1 CIC/1983). Nemusí sa jednať o neprítomnosť absolútnu, kánon hovorí o jej nedostatočnosti.²⁵ Výhrada nedostatočného užívania rozumu sa týka aj nízkeho veku, nakoľko pri dieťati sa nedá hovoriť o osobe, ktorá by si mohla plne uvedomovať práva a povinnosti vyplývajúce zo sviatosti manželstva.

V minulosti táto otázka nebola takto dôkladne precizovaná. Dotýkalo sa jej len všeobecnejšie ustanovenie, uvedené v rámci CIC/1917, v kánone 1081, § 1 o tom, že manželstvo sa vykonáva so súhlasom strán, zákonne vyjadreným medzi osobami, ktoré sú k tomu podľa zákona aj uschopnené. Vo svete kanonistov boli dva pohľady na túto problematiku: Na jednej strane sa, v súlade s dekrétom IV. Lateránskeho koncilu, dovoľovali zásnuby už okolo siedmeho roku života dieťaťa. Bolo to odôvodňované tým, že v tomto veku je už dostatočná rozumová vyspelosť pre spáchanie ťažkého hriechu. Následne bolo prípustné uzavrieť manželstvo i bez dosiahnutia plnej rozumovej zrelosti. Od tejto koncepcie sa neskôr upustilo a súčasný kódex sa k nej neprikláňa. V súlade s učením sv. Tomáša Akvinského sa presadila druhá koncepcia, v ktorej je pre súhlas s budúcim manželstvom potrebný vyšší stupeň rozumovej vyspelosti, než pre súhlas s ťažkým hriechom, pre ktorý sa rozhoduje v prítomnosti.²⁶ Síce sa prezumuje, že osoba po dosiahnutí siedmeho roku života je schopná používať rozum, no dôležitú úlohu zohráva slovo, ktoré umožňuje rozlíšiť a požadovať viac ako, len jeho používanie na úrovni dieťaťa.

Zo spomínaného kánonu je možné tiež odvodiť, že pri uzatváraní manželstva nemusí ísť o užívanie rozumu v plnej miere, ale je postačujúce také, ktoré umožní plnohodnotný úkon uzatvorenia manželskej zmluvy. O relevantnej vade užívania rozumu pre účely rozhodnutia o nulite manželstva možno hovoriť vtedy, pokiaľ sa táto vyskytuje v dobe dávania manželského súhlasu, pričom ide buď o vadu permanentnú,

²⁵Cf TRETERA, Jiří Rajmund.: *Konfesní právo a církevní právo*. 253 s.

²⁶Cf POLÁŠEK, František: *Církevní manželství podle kanonického práva*. 44 s.

alebo o vadu prechodného rázu.²⁷ Pôvod dočasných porúch nachádzame v psychických, alebo fyzických príčinách. Ako príklad možno uviesť hypnózu, akútnu intoxikáciu návykovými látkami, hysterický záchvat, či šokový stav.²⁸ Existuje viacero rozsudkov Rímskej roty z prvej polovice dvadsiateho storočia, ktoré sa zameriavajú a zdôrazňujú nutnosť toho, aby strany boli schopné prejavíť ich súhlas. Ak toto vedomie z akejkoľvek príčiny strany nemajú, manželstvo vzniknúť nemôže, a to aj keby zámer ho uzatvoriť bol zjavný už pred slávnosťou jeho uzatvorenia.²⁹

Poruchy trvalého rázu úplne vylučujú možnosť manželského súhlasu, ktorý by mohol byť braný ako validný. Ide o osoby s naozajstnou duševnou chorobou, resp. psychotickou poruchou, ktorá narušuje mozgovú činnosť.³⁰ Príkladmi takýchto porúch sú schizofrénia, mentálne postihnutie, autizmus a ďalšie. Cirkevná jurisprudencia v tomto prípade niekedy užíva termín *amentia*. Tento výraz použil vo svojom rozhodnutí zo 6. novembra 1956 sudca Rímskej roty Coramom Matioli. Spence opisuje tento pojem v súlade z Matioiloliho rozsudkom ako stav mysle, v ktorom osoba neužíva rozum.³¹ Tento termín je skôr právnym, ako medicínskym vyjadrením, ktoré býva používané hlavne katolíckou jurisprudenciou.³²

Závažnou otázkou zostáva to, ako sa vysporiadať s okamihmi *intervalla lucida*, čiže takými chvíľkami duševne chorej osoby, keď je jej vedomie jasné. Teoreticky by mohla nastať situácia, keby práve vo chvíli jasného vedomia takáto osoba vyslovila manželský súhlas. V minulosti sa vyskytovali názory pre i proti platnosti takto uzatvoreného manželstva, keďže kódex sa k tejto veci jednoznačne nevyjadroval.³³ K tejto problematike Duda uvádza, že z rozhodovacej praxe cirkevných tribunálov je zrejماً potreba komplexného pohľadu na neschopnosť takto postihnutého jedinca k manželstvu. Preto sa vyjadrujú k tejto eventualite záporne a nepokladajú za možné uzavrieť platné manželstvo ani v prípade, že bol súhlas daný v medziobdobí jasnej

²⁷ DUDA, Ján : *Katolícke manželské právo*. 88 s.

²⁸ KLIMEŠ, Petr: *Psychické príčiny neplatnosti manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matices cyrilometodějská, 2004. 147 s.

²⁹ CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E.: *The Code of Canon Law*. 775-776 s.

³⁰ KLIMEŠ, Petr. *Psychické příčiny neplatnosti*, 147s.

³¹ SPENCE JAMES ROSS: *Consent to marriage in a crisis of personality disorder*. Vyd 1. Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1985. 74 s.

³² CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E.. *The Code of Canon Law*. 775 s.

³³ POLÁŠEK, František: *Discretio iudicii*, 70 s.

chvíľky vedomia.³⁴ Tento názor podporuje argumentami aj Polášek, keď sa odvoláva na zásadu, že tí, ktorým trvalo chýba používanie rozumu, považujú sa za neschopných spáchať delikt a vzťahuje ju zároveň i na uzatváranie platného manželského súhlasu.³⁵ A teda, pretože sa osoba nemôže zaviazat' „k tomu, čo by nebola schopná prevziať, totiž k doživotnému, trvalému, neprerušovanému spoločenstvu lásky, spojenému s ostatnými podstatnými povinnosťami manželstva“, nemôže ani vtedy, ak by bola v stave svetlej chvíľky, uzavrieť platné manželstvo.³⁶ Jednotlivým psychickým poruchám, ktoré sú možnou príčinou neplatnosti manželstva, sa bližšie venuje kapitola 3.

Pri samotnom skúmaní prípadov tohto typu sa dôraz kladie na to, či „porucha je natoľko vážna, že spôsobila u nupturienta neschopnosť pochopiť to, čo v okamihu svadobného obradu činí.“³⁷ Z rozsudkov Rímskej roty možno badať aplikáciu určitých zásad, týkajúcich sa pohľadu na vznik a trvanie mentálnych chorôb v súvislosti s dobou uzatvorenia manželstva :

1. V prípade preukázania existencie mentálnej choroby pred uzavretím manželstva sa prezumuje jej prítomnosť pri i po jeho uzavretí.
2. V prípade preukázania prejavu mentálnej choroby po uzavretí manželstva platí prezumpcia jej neexistencie pred a v dobe uzavretia manželstva, s výnimkou jej prejavu sa vo veľmi krátkom časovom úseku po uzatvorení manželstva.
3. To, že choroba existovala v dobe uzavretia manželstva sa prezumuje vtedy, ak bola preukázaná pred i po jeho uzavretí.
4. Možnosť stavu *lucida intervalla* je vylúčená, ak sa jedná o oligofreniu alebo schizofreniu, získané v detskom veku, prípadne zdedené. Taktiež to platí pri každej mentálnej chorobe s tendenciou progradovať.³⁸

³⁴ DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*, 90 s.

³⁵ Cf Kán. 1322 CIC 1983

³⁶ POLÁŠEK, František: *Discretio iudicii*, 70 s.

³⁷ PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*. [online].

³⁸ POLÁŠEK, František: *Discretio iudicii*, 78 s .

2.4 Nedostatok rozlišovacieho úsudku s ohľadom na podstatné manželské práva a povinnosti

Dôvody prehlásenia manželstva za nulitné, uvádzané v tejto kapitole, nenájdeme v kánonoch CIC/1917, pretože potreba skúmať psychickú predispozíciu uzatvoriť manželstvo v minulom období nebola taká aktuálna, ako v dnešnej dobe.³⁹ Tieto dôvody boli zavádzané postupne, sprvoti americkými cirkevnými tribunálmi, následne aj rotou v Madride a od začiatku päťdesiatych rokov 20. storočia ich badáme i v judikatúre Rímskej roty. Keďže sa jedná o také prípady, ktoré odporujú uzavretiu manželstva v súlade s prirodzeným právom, je možné pod ustanovenie, týkajúce sa nedostatku rozlišovacieho úsudku, uvedené v § 2, kánona 1095, CIC/1983 subsumovať i posudzovanie prípadov manželstiev uzavretých pred jeho účinnosťou.⁴⁰

Vo vyššie spomínanom paragrafe sa dozvedáme o neschopnosti uzavrieť manželstvo u tých osôb, ktoré majú vážny nedostatok rozoznávacieho úsudku, a to smerom k podstatným manželským právam a povinnostiam, ktoré treba navzájom odovzdávať a prijímať.⁴¹ Objektom uváženia súdu sú základné práva a povinnosti manželstva, preto je nutné rozlišovať základné od nie základných aspektov tohto celoživotného záväzku. Strany musia byť schopné nielen teoreticky, ale i konkrétne zvážiť, či sú v stave schopnosti vyplniť manželské záväzky a odovzdať i prijať slobodným rozhodnutím manželské práva a povinnosti. Takýto kritický úsudok vedie k vyjadreniu manželského súhlasu. Pokiaľ sobášiaci sa nemá primeranú kritickú schopnosť, potrebnú na získanie proporcionálneho úsudku o manželstve, z toho *a contrario* vyplýva, že nemôže dať platný súhlas. Čiže ten, kto trpí ťažkou poruchou, výrazne sa odlišujúcou od normality a z tohto dôvodu je neschopný napríklad posúdiť, čo znamená vziať na seba zodpovednosť pri výchove detí, alebo nechápe nerozlučiteľnosť a potrebu vernosti i celoživotnú odovzdanosť druhej strane, ten nedokáže právoplatne uzavrieť manželstvo.

Schopnosť kritického úsudku je popísaná ako „schopnosť vyvodzovať závery z podkladov získaných na základe skúseností“. ⁴² Záleží hlavne na tom, akú má daná

³⁹ Cf POLÁŠEK, František: *Discretio iudicii*. 18 s.

⁴⁰ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 90 s.; NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 1. vyd., Praha: Kryslal OP a Karmelitánské nakladatelství, 2006. 109 s.

⁴¹ Cf. kán. 1095, § 2, CIC 1983.

⁴² CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E. : *The Code of Canon Law*. 776 s.

osoba dispozíciu na to, aby vôbec rozumela tomu, čo všetko pre ňu bude manželstvo znamenať, čo obnáša, aké záväzky z neho vyplývajú. Ďalej zahŕňa zhodnotenie a ponaučenie sa zo situácií, ktoré život prináša. Veľký vplyv v tomto prípade samozrejme zohráva emočný i psychický stav kontrahenta.⁴³

Obligationes matrimonii essentialis

Pojem *obligationes matrimonii essentialis* (podstatné manželské povinnosti) je veľmi dôležitý z hľadiska definovania toho, čo je vlastne objektom neschopnosti, chráneným takou prísnou sankciou, akou je nulita manželstva. Narušenie tohto objektu je podmienkou pre neplatnosť manželského súhlasu.

Keďže taxatívny výpočet, ale ani legálnu definíciu takýchto záväzkov v texte CIC/1983 nenájdeme, je potrebné ich z jednotlivých kánonov vyabstrahovať. Orlita hovorí, že základné manželské záväzky, ktorých obsahom sú podstatné práva a povinnosti sú tie, ktoré sú „relatívne k nevyhnutným prvkom konštitúcie inštitútu manželstva a vychádzajú z podstatnej vlastnosti jednoty a nerozlučiteľnosti manželstva.“⁴⁴ Vyplývajú hlavne z dobra manželov (*bonum coniugum*), dobra potomstva tvoreného ich plodením a výchovou (*bonum prolis*) a jednoty a nerozlučiteľnosti manželstva.⁴⁵ Dobro manželov obsahuje tie záväzky, bez splnenia ktorých je aspoň morálne nemožné intímne zjednotenie osôb a vykonávanie činností, ktorými si manželia poskytujú vzájomnú podporu a pomoc. K takému zjednoteniu je manželstvo predurčené skrze svoju prirodzenosť.⁴⁶ Intímne zjednotenie osôb sa môže uskutočniť iba vytvorením celého radu interpersonálnych vzťahov medzi manželmi. Nie je možné hovoriť o nerozlučiteľnosti tvoriacej absolútne celoživotné puto v prípade vyskytujúcej sa poliandrie- spolužitia viacerých mužov s jednou ženou, alebo poliginie, kedy viacero žien nažíva s jedným mužom, ako možno pozorovať napríklad u mormónov.⁴⁷ Neschopnosť vytvoriť tieto osobné vzťahy stanoví neschopnosť prevziať *obligationes matrimonii essentialis*. Vždy je ale potrebné nahliadať na dobro manželov cez optiku kresťanského konceptu pohľadu na človeka a manželstvo, aby sa nestalo, že nás jeho pomýlené pochopenie dovedie k prostému napĺňaniu svojich túžob,

⁴³ Cf., ibid. 776 s.

⁴⁴ ORLITA, Karel: *Stručný komentár ke kánonu 1095, § 3, CIC1983*. [online].

⁴⁵ Cf. kán. 1055, § 1, a 1056 CIC/1983.

⁴⁶ *Gaudium et spes*. [online]. 48 s.

⁴⁷ ORLITA, Karel: *Stručný komentár ke kánonu 1095, § 3, CIC/1983*. 5 s.

pudov, len v subjektívnej rovine. Povedzme v prípade manželstva dvoch perverzných osôb by sa mohlo stať, že by im bolo obom po vôli porušovať jednotu manželstva.⁴⁸

Medzi ďalšie z aktov, ktoré majú potenciál naštříbiť jednotu manželstva, Bianchi zaraďuje oplodnenie inou osobou ako manželom, v rámci umelého oplodnenia vajíčkami, alebo spermiami, i keď sa jedná skôr o vedomé rozhodnutie ako o neschopnosť.⁴⁹

Špecifikácia prípadných ďalších práv a povinností spadajúcich do množiny základných, nie je jednoduchou úlohou. Chiapetta hovorí, že „nie je ľahké stanoviť, ktoré sú tie podstatné práva a povinnosti manželov, pretože ani náuka, ani rozsudky cirkevných tribunálov nie sú v tomto zajedno“.⁵⁰ Castaño sa vyjadruje v tom zmysle, že k minimalizovaniu možnosti zneužitia kánona v rámci voľnej interpretácie je potrebné stanoviť čo najkonkrétnejšie kritéria, určujúce mieru podstatnosti manželských práv a povinností.⁵¹ Ako druhotný cieľ sa dá nazvať potreba jej odpovedajúca a schopnosť vzájomnej pomoci manželov. Ide o aspoň minimálnu pomoc v aspekte morálnom, či materiálnom a to hlavne v intímno-osobných stránkach života (napríklad psychická podpora pri sklone k depresívnym stavom jedného z manželov), či v spoločných povinnostiach v manželstve a pomoci súvisiacej s nimi.⁵²

Potrebnou je takisto dostatočná vnútorná sloboda, dovoľujúca sa samostatne rozhodnúť i niešť zodpovednosť pri výbere partnera. Čiže stránka, ktorá bude uzatvárať manželstvo, má právo a zároveň je povinná všetko dôkladne premyslieť, keďže ide o potrebu sa rozhodnúť zodpovedne a výsledok tohoto rozhodnutia bude platný natrvalo. Vôľa samotná musí byť spojená s osobou, ktorá ju vyjadruje, musí ísť o jej osobné chcenie.⁵³ Túto schopnosť nemajú osoby, ktorých „náhľad na hodnoty a schopnosť usudzovať sú natoľko poškodené, že nemôžu primerane prijať podstatné manželské práva a povinnosti, aj keby tieto vlastnosti vzhľadom k iným životným oblastiam neboli poškodené.“⁵⁴

⁴⁸ Cf Ibid. 5-6s.

⁴⁹ BIANCHI, Paolo: *Zkoumání podstatných povinností manželství, které dosud zůstávají nedořešené: kán. 1095.* [online]. 211 s.

⁵⁰ CHIAPPETTA L.: *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica e concordatia.* Rím 1994. 204 s. Podľa : DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo.* 94 s.

⁵¹ CASTAÑO, José F.: *Il sacramento del matrimonio.* 2. vyd., Rím 1991. 130 s. Podľa: DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo.* 94 s.

⁵² Cf ORLITA, Karel: *Stručný komentár ke kánonu 1095, § 3, CIC/1983.* 5-6 s.

⁵³ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství.* 150-151 s.

⁵⁴ Cf Ibid. 150 s.

Vnútoraná sloboda môže byť zvlášť obmedzená, či úplne vylúčená z rôznorodých príčin. Zastúpené sú psychické choroby, psychické úchylky, sexuálne anomálie. Ďalšie problémy môžu nastať z dôvodu nedostatočne zrelej osobnosti, nekontrolovateľných emócií atď. Následkom bývajú abnormálne negatívne stavy, ktoré potom môžu byť príčinou neprirodzených reakcií takto defektných osôb. Spúšťače takýchto dejov nachádzame vo výskyte rôznych neočakávaných javov, nepriaznivých životných situácií, či vnútorných zážitkov.⁵⁵

Keďže jednotlivé osoby reagujú na porovnateľné záťažové situácie, psychické a iné vplyvy odlišne, je potrebný individuálny prístup pri hodnotení ich možností, čo sa týka správnosti, no i slobody ich voľby. Nie každá psychická choroba musí nevyhnutne znamenať neschopnosť uzatvorenia manželského zväzku. Rôzne stupne jej vážnosti, prejavy jednotlivých symptómov a ich vzťah ku konkrétnemu súhlasu, právam i povinnostiam v ňom zahrnutým, vylučujú možnosť generalizovania. Musí sa jednáť o takú vážnu vadu, ktorá v momente súhlasu učiní osobu neschopnou ho podať a to bez ohľadu na to, či ide o vadu trvalú, alebo prechodnú. Čiže od členov tribunálov a znalcov sa takisto vyžaduje, aby pristupovali individuálne k skúmaniu a zhodnoteniu závažnosti psychických stavov jednotlivých osôb a ich priamemu účinku na schopnosť utvorenia si úsudku, ktorý by bol dostatočný.⁵⁶

2.5 Neschopnosť vziať na seba podstatné záväzky manželstva

Ustanovenie § 3, kánona 1095, CIC/1983, ktoré hovorí o neschopnosti osoby vziať na seba manželské záväzky, sa v staršom CIC/1917 nenachádzalo. Kódex z roku 1917 uvádzal v súlade s odvolaním sa na prirodzené právo len všeobecnú požiadavku právnej spôsobilosti osôb uzatvárajúcich manželstvo. Postupne Rímska rota popisovala a odlišovala jednotlivé anomálie dotýkajúce sa vôle, alebo intelektu a kritickej schopnosti osoby, a to v súlade s dokonalejšími poznatkami psychiatrie a psychológie.⁵⁷

⁵⁵ Cf Ibid. 151 s.

⁵⁶ Cf Ibid. 152 s.; CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E.: *The Code of Canon Law*. 776 s.

⁵⁷ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 96-97 s.; HUBER, Jozef: *Kánon 1095, B.3 CIC Genéza – interpretácia – Problémy*. In: IUS ET IUSTITIA: Acta XI Symposii Iuris Canonici 2002. Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 2004. 104-105 s.

Táto podkapitola pojednáva o reálnej schopnosti vôle vziať na seba záväzky, čiže jednu, alebo viacero vážnych povinností, plynúcich z manželskej zmluvy. Neschopnosť prevziať podstatné manželské záväzky jednou zo strán prináša, samozrejme, so sebou i neschopnosť uzavrieť manželstvo. Od predchádzajúcich dvoch paragrafov kánona 1095 sa § 3 líši tým, že v ňom nejde primárne o kvalitu záverov učených rozumom, ale práve o vôľové schopnosti manželov.⁵⁸ Jedná sa o ich schopnosť plniť obsah manželskej zmluvy, resp. plniť povinnosti z nej vyplývajúce. Čo sa týka psychickej neschopnosti, v tomto smere sa v podstate jedná o sľub dávany pri uzatváraní manželstva, ktorého obsahom sú povinnosti nesplniteľné zo strany toho, kto ten sľub dáva.⁵⁹ Nejde tu pritom o omyl, ani o následok simulácie. Realizácia manželského súhlasu sa riadi zásadou, že nikto sa nemôže zaviazať ku konaniu niečoho, čo je preňho nemožné.⁶⁰ Osoba, o ktorú sa jedná, teda nevie zabezpečiť potrebné zachovanie manželských práv a povinností.

Je nevyhnutné, aby šlo vyslovene o neschopnosť prevzatia podstatných manželských povinností z dôvodov psychickej povahy. Definíciu tohoto termínu v spomínanom kánone nenájde, preto využijeme pomoc doktríny a jurisprudencie. V skorších dobách sa používalo slovné spojenie „morálna impotencia“ analogicky ku spojeniu „kopulatívna impotencia“.⁶¹ Dodnes je názor o analogickom používaní pojmov ako relatívnosť, prechodnosť a trvalosť (dôvodov psychickej povahy) podporovaný viacerými kánonistami. Prechodnosť požaduje výskyt prinajmenšom latentných symptómov neschopnosti. Trvalosť sa delí na dve kategórie: Prvá, ktorá zaväzuje a vyžaduje si jej dodržiavanie zo strany oboch manželov (jedná sa o negatívny záväzok, ako príklad môžeme uviesť povinnosť byť verný). Druhá kategória je povinnosť niečo aktívne konať, vnímaná ako pozitívny záväzok (príkladom v tomto smere je povinnosť pomôcť druhému manželovi). Posudzovanie je ľahšie u negatívnych záväzkov, kde sa dôvod neplatnosti prejavuje zreteľne, naopak u pozitívnych záväzkov je potrebné posudzovať situáciu manželov v celku. Pojem relatívnosť sa týka hlavne povinností voči konkrétnemu partnerovi, ktoré má jeden z manželov.⁶² Judikatúra Rímskej rotý sa

⁵⁸ NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej Cirkve*. 110 s.

⁵⁹ KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 153 s.

⁶⁰ HUBER, Jozef: *Kánon 1095, B.3 CIC Genéza – Interpretácia – Problémy*. 106 s.

⁶¹ Cf kán. 1084, § 1, CIC/1983

⁶² Cf ORLITA, Karel: *Stručný komentář ke kánonu 1095, § 3, CIC/1983*. 7-8 s.

vyslovuje v tom zmysle, že musí ísť vždy o závažné dôvody psychickej povahy.

U psychicky nenarušených jedincov by malo byť pravidlom, že hoci i za cenu veľkého obetovania a premáhania sa, je možné obstáť a plniť záväzky vyplývajúce z manželskej zmluvy. Ide tým pádom iba o obtiažnejšie napĺňanie jej obsahu.⁶³ K tomuto je vhodné uviesť vyjadrenie Jána Pavla II., ktorý vyjadril princípy usmerňujúce jurisprudenciu i prax cirkevných tribunálov a pomohol tak interpretovať predmetné normy. Rímskej rote adresoval tieto slová: „Pre kánonistov je princíp jasný a to, že až nespôsobilosť (lat. *incapacitas*) samotná, nielen ťažkosť (lat. *difficultas*) pri dávaní súhlasu... činí manželstvo neplatným.“⁶⁴ Problémy v tomto smere vznikajú z dôvodu neexistencie oficiálnej kódexovej definície pojmov ťažkosť a nespôsobilosť.

Tak, ako pri predchádzajúcich dôvodoch neplatnosti manželstva, i tu platí, že je nutné preukázanie existencie psychologickéj neschopnosti v dobe, v ktorej je manželstvo uzatvárané. Zároveň však platí, že k tomu, aby bolo manželstvo neplatné musí byť táto neschopnosť permanentná. V prípade jej prekonania budeme hovoriť nie o skutočnej neschopnosti, ale iba o prekonateľnej ťažkosti.⁶⁵ V súlade s týmto poznatkom sa javí ako potrebné také skúmanie faktov, ktoré sa podľa Klimeša neobmedzuje len na obdobie pred uzavretím manželstva, ale tribunál má prihliadať i na správanie a reakcie prejavené aj po jeho uzavrení.⁶⁶

Vyvstávajúcou otázkou je to, či neschopnosť prevziať podstatné vlastnosti manželstva musí byť všeobecná, týkajúca sa všetkých potencionálnych manželských partnerov, alebo len relatívna, čiže vzťahujúca sa iba na konkrétneho partnera. Klimeš, odvolávajúci sa aj na ďalších autorov, hovorí o tom, že je možné, aby jednotlivé osobnosti manželov boli situované tak, že v konečnom dôsledku aj napriek vynaloženej nemalej snahe existuje veľká nejednota a vzájomné konflikty, čiže psychická neschopnosť k ich spoločnému životu. Konštatuje, že v tomto prípade takisto nemôže vzniknúť platné manželstvo.⁶⁷

Pri interpretácii § 3 i celého kánonu 1095, CIC/1983 významne napomáhajú slová pápeža Jána Pavla II., ktorý pripomína a vystríha pred možnými odklonmi a nedorozumeniami pri posudzovaní psychických porúch. V príhovore k Rímskej rote

⁶³ Cf Ibid. 153 s.; NĚMEC, Damián.: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 110 s.

⁶⁴ Cf Ján Pavol II: *Allocuio ad Rotam Romanum diei 5 februari 1987*. [online].

⁶⁵ Cf ORLITA, Karel: *Stručný komentár ke kánonu 1095, § 3, CIC/1983*. 2 s.

⁶⁶ KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 154 s.

⁶⁷ KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 155 s.

uvádza, že pri hodnotení a popise jednotlivých psychických porúch treba dbať na to, aby sa neskľzavalo len k hodnoteniu partnerov a symptómov v ich správaní sa, ale aby sa pozornosť zamerala i na hodnotenie jednotlivých príčin a dynamických procesov, ktoré sú zdrojmi takýchto symptómov. Ďalej upozorňuje na možné precenenie pojmu „schopnosť k manželstvu“ a to tým, že sa pre posudzovanú osobu, v prípade prehlásenia neschopnosti k manželstvu, neberie do úvahy ako relevantný základ minimálna úroveň schopností potrebná k platnému súhlasu, ale naopak, náhľad ideálny ako základ predstavujúci si jej úplnú zrelosť, potrebnú pre šťastné manželstvo.⁶⁸

Judikatúra Rímskej roty sa v rámci §3 zaoberá nezriedka sexuálnou deviáciou, ako príčinou psychickej povahy, ktorej prejavy sa dajú rozdeliť podľa kvantity na také, ktoré často nútia takto postihnutého jedinca k sexuálnemu styku, ako napríklad nymphomania, alebo tie, ktoré majú vplyv na spôsob jeho vykonávania, napr. masochizmus, zoofília, sadizmus, transsexualizmus atď. Tejto téme sa vo svojom článku venuje Huber, od ktorého čerpáme všeobecne platné poznatky o tom, že „Existujú ľudia, ktorým žiadna manželská prekážka nemôže zabrániť vzbudiť platný súhlas, ale ktorí kôli nejakému psychickému defektu nemôžu vykonať, alebo splniť to, čo prisľúbili“. Títo jedinci adekvátne rozumejú svojim podstatným právam a povinnostiam, nemajú problém s ich posúdením, či porozumením toho, čo sa od nich vyžaduje. Problém však spočíva v tom, že ich nevedia naplniť a aplikovať v manželskom živote, kde im síce rozumové i vôľové schopnosti ostávajú, ale nie sú schopní dodržať, napríklad v prípade hypersexuality, manželskú vernosť, ktorá je jednou z podstatných záväzkov manželstva.⁶⁹

Medzi ďalšie všeobecne uznávané príčiny psychickej povahy, spôsobujúce neschopnosť prevzatia podstatných manželských náležitostí, sa radia aj požívanie návykových látok, gamblerstvo, náchylnosť k násiliu, narcizmus, no nachádzame tu aj neschopnosť interpersonálnej komunikácie s následnou duchovnou i citovou nezhodou a v neposlednej miere i pretrvávajúcu charakterovú nekompatibilitnosť atď.⁷⁰

⁶⁸Cf Ján Pavol II.: *Promluva k Rímské Rotě 25. leden 1998*. [online]. 204 s.

⁶⁹HUBER, Jozef: *Kánon 1095, B.3 CIC Genéza – Interpretácia – Problémy*. 106-109 s.

⁷⁰Cf ORLITA, Karel: *Stručný komentář ke kánonu 1095, § 3 CIC/1983*. 7-9 s.

2.6 Nevedomosť

K uzatvoreniu akejkoľvek zmluvy musí osoba, ktorá tak koná, poznať jej podstatu, samozrejme to platí ešte viac o manželskej zmluve, keďže má byť uzatváraná s úmyslom jej celoživotného trvania. Teda kto má úmysel vstúpiť do manželstva, musí vedieť, čo preňho tento skutok bude znamenať. Ak počas výmeny manželského súhlasu nupturient nemá znalosť o jeho podstatných vlastnostiach, výsledok je neplatnosť manželstva.⁷¹

Nevedomosť (*ignorantia*) je ako dôvod neplatnosti manželského súhlasu upravená v kánone 1096, CIC/1983. Pri stanovení základnej definície sa opierame o slovník cirkevného práva, v ktorom sa uvádza, že ide o „nedosiahnutie minima znalostí o manželstve v tom smere, že ide o trvalé spoločenstvo medzi mužom a ženou, zamerané k potomstvu, ku ktorého splodeniu dochádza intímny stykom.“⁷² Pôvod tohto ustanovenia nachádzame v pastoračnej konštitúcii II. Vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*⁷³. Tam sa z článku 48 dozvedáme: „A tak ľudským úkonom ktorým sa manželia vzájomne sebe dávajú a prijímajú, vzniká stav, ktorý z nariadenia Boha má stálosť i pred spoločnosťou. Tento posvätný zväzok z ohľadu na dobro manželov, potomstva i spoločnosti nezávisí na ľudskej ľubovôli... Svojou prirodzenou povahou sú manželstvo a manželská láska zamerané k plodeniu a výchove detí a v nich nachádzajú svoje vyvrcholenie... Táto dôverná jednota dvoch osôb, ktoré sa sebe vzájomne odovzdávajú, ako i dobro detí, vyžadujú úplnú manželskú vernosť a požadujú ich nerozlučnú jednotu.“⁷⁴

Pri nevedomosti ide teda o absenciu čo i len minimálneho poznania o podstate obsahu a cieľi manželstva, ktorá, ako poukazuje Nemeč, vzniká z iných ako psychických dôvodov. Môže tu ísť o absolútny nezáujem o poznanie takých skutočností, prípadne to nedovoľuje príliš nízka úroveň inteligencie.⁷⁵ Dá sa povedať, že je to aj požiadavka samotného prirodzeného práva, keďže je zřejmé, že je nemožné,

⁷¹ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

⁷² TRETERA, Rajmund Jiří a Záboj HORÁK: *Slovník církevního práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Praha: Grada, 2011. 53 s.

⁷³ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

⁷⁴ *Gaudium et spes*. [online].

⁷⁵ Cf NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*. 126 s .

aby osoba vstúpila do manželstva bez toho, aby vedela, čo vlastne je jeho základným zmyslom a cieľom.⁷⁶

Obsahom minimálnej povinnej znalosti sú 3 fakty vyplývajúce aj zo samotného znenia kánonu 1096, CIC/1983 :

1. Manželstvo je heterosexuálne spoločenstvo muža a ženy.
2. Manželský zväzok je stabilné životné spoločenstvo, v ktorom nie sú prípustné nijaké prechodné vzťahy na určitý čas, napr. na úrovni priateľstva. Poznanie o tom, že manželstvo je nerozlučiteľné, sa však od jeho samotných strán nevyžaduje.
3. Cieľom manželstva (aj keď nie jediným) je splodenie detí prostredníctvom sexuálneho spolužitia.⁷⁷ Nie je ním len zmyselné potešenie, je to zároveň partnerstvo manželov. To si vyžaduje poznanie o nutnej spolupráci medzi manželmi, o ich vzájomnej podpore a určitej spolupatričnosti.⁷⁸ V prípade, že osoba nemá vedomosť o tom, že spoločenstvo manželstva slúži k plodeniu detí, resp. to vie, ale sa domnieva, že k plodeniu detí nevedie sexuálna kooperácia, ale predpoklad zásahu vyššej moci, či iný prejav náklonnosti ako ceste k potomstvu, vtedy je manželstvo neplatné.⁷⁹

Naproti Nemcovmu uvádzaniu dôvodov nevedomosti, americkí autori Komentára k CIC/1983 vidia príčiny nevedomosti skôr inde. Ako uvádzajú, nevedomosť je skôr pripisovaná tým, ktorým nechýba základná spôsobilosť obsiahnuť potrebné vedomosti, skôr im chýba príležitosť a priestor sa ich naučiť. K znalosti aj takýchto minimálnych vedomostí je potrebné sa stretnúť s formálnymi príkazmi, skúsenosťami, alebo ich vypozerovať zo správania iných. V dnešnej dobe, kedy sa ľudia učia o manželstve vo veľkej miere iba pozorovaním z ich blízkeho okolia a zo spoločnosti, v ktorej žijú, im spôsob života západnej civilizácie neponúka mnoho vzorových príkladov stabilného manželstva s takými prvkami, ktoré smerujú k jeho chápaniu v Božom svetle. Mnoho rodičov vychovávajúcich dieťa samostatne, či dokonca páry rovnakého pohlavia,

⁷⁶ Cf CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 779 s.

⁷⁷ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 98-99 s.

⁷⁸ Cf CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*, 779 s.

⁷⁹ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*. 11 s.

ktorým sa umožní takáto výchova vďaka deformovanému hodnotovému rebríčku vytváraného médiami, majú májúci vplyv na tvorenie úsudku o tom, čo vlastne manželstvo naozaj obnáša. Následkom toho je, že osoba sa môže zúčastňovať cirkevného svadobného obradu, bez toho, aby si bola vedomá, že manželstvo niekedy vyžaduje sebaobetovanie v záujme jeho stability a dobra manželov, či splodenia a výchovy potomkov.⁸⁰ K tomuto názoru inklinuje i Palla vo svojom článku, kde uvádza, že keďže je manželstvo v dnešnej spoločnosti zrejme väčšinovo pokladané za rozlučiteľnú zmluvu a stúpa počet neúplných rodín, mladí ľudia nemajú kde nadobudnúť správnu predstavu o podstate manželstva, čo vzdľahuje domnienku o poznaní podstaty manželstva realite dnešného sveta.⁸¹

V § 2, kánona 1096, CIC/1983 sa dozvedáme o prezumpcii znalosti týchto minimálnych vedomostí po ukončení pubertálneho veku. Starší CIC/1917 uvádzal konkrétny vek a to 14. rok u muža a 12. rok u ženy. Ako uvádza Němec, tým, že nový kódex jednotlivé roky neuvádza, ponecháva tak priestor pre partikulárnu úpravu, s prihliadnutím na osobitosti jednotlivých regiónov.⁸²

Vada súvisiaca s aplikáciou tejto právnej normy býva posudzovaná a dokazovaná tak, že sú cirkevnými súdmi skúmané a preukazované okolnosti, ktoré dosvedčujú, alebo vyvracajú to, že pri dávaní manželského súhlasu daná osoba mala, či nemala dostatočnú minimálnu znalosť základných vlastností podstaty manželstva. Pozornosť súdov sa pri skúmaní zameriava hlavne na zistenie existencie týchto okolností:

- zanedbaná výchova, bigotná výchova v rodine,
- narušené prostredie, v ktorom osoba vyrastala,
- najbližšie okolie osoby s mylnými názormi, čo sa týka náhľadu na podstatu manželstva
- chovanie vybočujúce z normálu v dobe pohlavného styku, snaha o vyhýbanie sa mu, jeho strpenie proti svojej vôli, úzkosť, zhrozenie z neho, prípadne predstava páchania ťažkého hriechu.⁸³

⁸⁰ Cf CORIDEN, James A. – GREEN, Thomas J - HEINTSCHEL, Donald E.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 779 s.

⁸¹ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*. 12 s.

⁸² Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolické Církve*. 99-100 s.

⁸³ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*. 12 s.

2.7 Omyl

Požiadavkou prirodzeného práva je znalosť partnera s jeho vlastnosťami zo strany osoby, ktorá s ním hodlá uzavrieť sobáš.⁸⁴ Dôvodom tejto požiadavky je to, že tieto znalosti sú nevyhnutné pre uskutočnenie takého závažného rozhodnutia s celoživotnými dôsledkami. Je zrejmé, že hranice ľudského poznania ho obmedzujú, a to či už v extenzívnej rovine, keďže žiadna ľudská myseľ nie je schopná pojať všetky informácie, alebo aj v rovine intenzívnej, z toho hľadiska, že človek nie je schopný celistvého, komplexného, a pritom bezprostredného pohľadu do samej podstaty skutočností.⁸⁵

Psychológia pri definovaní omylu hovorí, že sa jedná o „logický úsudok, ktorého záver nie je deduktívne platný“, prípadne ho považuje za chybu objavujúcu sa v tvrdení, či uvažovaní, ktorá vedie k záveru tváriacemu sa pravdivo, i keď pravdivý nie je.⁸⁶ Ako zástupcu doktríny uvádzam Dudu, ktorý píše o nepravdivom úsudku o určitej skutočnosti, keď rozumom poznávaná realita je poznávaná nepravdivo a nesprávne.⁸⁷

Kódex aktuálne platný pojednáva o omyle v kánonoch 1097, 1098 a 1099. Na rozdiel od predchádzajúcej úpravy CIC/1917 s kánonmi 1083, 1084, týkajúcimi sa tohto problému, obsahuje ustanovenie, zaoberajúce sa vzťahom omylu a podvodu. Je potrebné podotknúť, že kánon sa zaoberá i všeobecnou náukou o škode spôsobovanej omylom. Ustanovenie o nej nájdeme v kánone 126, ktorý hovorí o omyle, a to v tom zmysle, že ak sa omyl týka podstaty úkonu, alebo sa vzťahuje na podmienku, ktorá podmieňuje jeho platnosť, má za následok neplatnosť takéhoto úkonu. Taktiež kánon 125, § 2 sa dotýka témy omylu, keď k podvodu uvádza, že „jednanie vykonané z veľkého protiprávne spôsobeného strachu, alebo na základe podvodu, je platné, pokiaľ právo nestanoví inak, môže však byť rozsudkom zrušené.“⁸⁸ Tieto normy nemôžu byť aplikované priamo na manželský súhlas, keďže je jasné, že zrušovacia žaloba v tomto prípade neprichádza do úvahy. Tvoria ale základné normy, týkajúce sa omylu a kánony 1907 a 1098 sú v tomto smere ich zvláštnym ustanovením.⁸⁹

⁸⁴ NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej Cirkve*. 12 s.

⁸⁵ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej Cirkve*. 98 s.

⁸⁶ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 364 s.

⁸⁷ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 100 s.

⁸⁸ Cf kán. 125, § 2 ; 126, CIC/1983

⁸⁹ Cf ORLITA, Karel: *Faktický omyl – neúmyselný (kán. 1097, §1 a 2 CIC)*. [online]. 276-277 s.

Omyl možno deliť:⁹⁰

A. Podľa povahy predmetu, ktorého sa omyl týka

- *Error iuris*, čiže omyl právny- vzťahuje sa na povahu právneho jednania, i existencie a rozsahu zákona, ako príklad možno uviesť omyl v podstatných vlastnostiach manželstva upravených právom.
- *Error facti*, čiže faktický omyl- vzťahuje sa na povahu skutočností, fakty, ktoré sú predmetom poznávania i notoricky známe, ako príklad uvádzam omyl v osobe.

B. Podľa povahy predmetu poznania

- *Error substantialis*, čiže podstatný omyl- dotýka sa priamo podstaty úkonu a ovplyvňuje nevyhnutné podmienky (*conditio sine qua non*), podstatné skutočnosti.
- *Error accidentalis*, čiže taký, ktorý sa týka druhoradých vlastností, vecí, alebo aspektov právneho úkonu.

C. Podľa dopadu omylu na úkon vôle

- Omyl praktický- s dopadom na následný úkon vôle.
- Omyl teoretický- bez dopadu na následný úkon vôle.

Nemec s odvolaním sa na kánon 126, CIC/1983 ďalej uvádza, že ak nie je výslovne stanovené inak, tak k podstatnej nedostatočnosti úkonu vôle spôsobujúcej neplatnosť manželstva je potrebné pôsobenie omylu podstatného, a zároveň aj praktického.⁹¹ Vo vzťahu medzi omylom a nevedomosťou k manželskému súhlasu možno konštatovať odlišnosť medzi nimi, a to v tom smere, že nevedomosť je spôsobená nedostatkom pozitívneho úsudku o podstate manželstva, kým v omyle sa jedná o úsudok od skutočnosti nepravdivý, čiže mylný⁹².

⁹⁰ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*, 100 s. ; NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 98-99 s.

⁹¹ NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 99 s.

⁹² FALTIN, Daniel: *Nedostatok manželského súhlasu z dôvodu podvodu*. In: IUS ET IUSTITIA: Acta IV Symposii Iuris Canonici . Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 1994. 193 s.

2.7.1 Omyl v osobe

Súvisí s požiadavkou prirodzeného práva, keďže uzatváranie manželskej zmluvy má prebehnúť medzi určitým mužom a určitou ženou, lebo človek uzatvára manželstvo s konkrétnou, nie abstraktnou osobou, ktorú si po zrelej úvahe vybral ako celoživotného partnera.⁹³ Omyl nastane v prípade, keď si nupturient chcel zobrať za manžela iného človeka, mylí sa v osobe, teda manželstvo nie je platné.⁹⁴ Duda danú situáciu po technickej stránke popisuje tak, že síce obe stránky prejavili manželský súhlas, no tieto súhlasy sa nestretnú, takže nemôže dôjsť k ich platnej výmene. Zároveň môžeme konštatovať, že druhovo ide o omyl faktický a podstatný.⁹⁵ Úprava tejto problematiky v rámci CIC/1917, v podstate totožná so súčasným znením, bola obsiahnutá v kánone 1083, § 1.

Vyskytuje sa veľmi zriedkavo, no teoretická možnosť existuje, a to v prípade ak je manželstvo uzatvárané skrz zástupcu, alebo už viac menej v bizarných prípadoch zahalenia nevesty takým spôsobom, že by bolo nerozoznatelné, kto je pod závojom, alebo zámeny osoby u jednobunkových dvojčiat s absolútnou podobou, či podobných súrodencov, resp. príbuzných.⁹⁶

2.7.2 Omyl vo vlastnosti osoby

S týmto dôvodom neplatnosti manželského súhlasu sa môžeme stretnúť oveľa častejšie, ako pri predchádzajúcom type omylu. Tento omyl zvyčajne nemá účinok neplatnosti manželstva. Úpravu nájdeme v kánone 1097, § 2, CIC/1983, ktorý uvádza, že ak ide o omyl vo vlastnosti osoby, tak to nemá byť pokladané za dôvod neplatnosti manželstva. Dôvodom takéhoto postupu je, že sa pri uzatváraní manželstva jedná o súhlas dávaný priamo nupturientovi a nie jeho vlastnostiam. I napriek tomu, že osoba vstupuje do manželstva kvôli vlastnostiam druhej osoby, pôsobiacim na ňu prítiažlivo, omyl v ich posúdení i prípadná neexistencia nedáva dostatočný dôvod k jeho neplatnosti.⁹⁷

Výnimkou, keď omyl vo vlastnosti zakladá dôvod pre jeho neplatnosť je, že je táto vlastnosť priamo a zásadne chcená. Teda sa musí jednať o zámer uzatvárajúcej stránky,

⁹³ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu* .

⁹⁴ Cf kán. 1097, § 1, CIC/1983

⁹⁵ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 101-102 s.

⁹⁶ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 100 s.

⁹⁷ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu* .

ktorý určitú vlastnosť priamo vyžaduje a z toho teda vyplýva, že súhlas je dávaný výhradne kvôli tejto vlastnosti požadovanej po druhom partnerovi. Musí sa ale jednať o vlastnosť, ktorú nupturient stotožňuje s danou osobou, vyžaduje ju hlavne a zásadne, a tá vlastnosť má prioritu pred všetkými ostatnými vlastnosťami druhej osoby, a aj pred objektom súhlasu. V súlade s učením sv. Alfonza, jurisprudencia aplikuje jeho interpretáciu, že taká vlastnosť sa nemusí vzťahovať len na jednu jedinečnú osobu, môže byť vlastná i viacerým. Napriek tomu musí mať takú subjektívnu veľkosť pre toho, ktorý chce vstúpiť do manželstva, že je schopný skoro úplne zatieniť osobu na druhej strane.⁹⁸ Omyl sa dotýka určitej kvality partnera, schopností psychických, fyzických, religióznych či sociálnych, takých, ktoré musia mať punc dôležitosti, nie banálnych. Je možné zhrnúť, že výslovne je v jeho očiach podmienkou *conditio sine qua non* pre vstup do sviatosti manželstva to, že takáto vlastnosť sa nachádza u druhej osoby. Omyl teda nastane, ak predmetná vlastnosť u opačnej strany chýba, pričom vyžadujúci nupturient sa domnieva, že je prítomná.⁹⁹

Vlastnosťou môžeme nazvať všetko, čo má schopnosť bližšie určiť podstatu, iný pohľad hovorí, že to je bližšia určujúca charakteristika človeka, odlišujúca ho od ďalších osôb.¹⁰⁰ Ak by nastala situácia, že takýto omyl vznikne, alebo je udržiavaný klamstvom, prípadne úmyselným zatajením nejakej skutočnosti, nejednalo by sa už o prípad spadajúci do účinnosti tohto ustanovenia, ale o podvod upravený v kánone 1098.¹⁰¹

Pri dokazovaní sa cirkevný súd zameriava na preukázanie týchto skutočností:¹⁰²

1. Skutočnosť, že strane, daný omyl namietajúcej, na vlastnosti vytýkanej zásadným spôsobom záležalo, bola ňou priamo požadovaná, prípadne je na defekt, ktorý odmietala, mimoriadne citlivá.
2. Skutočnosť, že strana omyl namietajúca bola presvedčená, že druhá strana má tie vlastnosti, ktoré požaduje.

⁹⁸ Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 780-781 s.

⁹⁹ Cf ORLITA, Karel: *Faktický omyl – neúmyselný*. 279-280 s.; NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej Cirkve*. 101 s.

¹⁰⁰ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 105 s.; PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

¹⁰¹ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolíckej Cirkve*. 101 s.

¹⁰² Cf *Ibid.* 101-102 s.

-
3. Skutočnosť, že požadovaná vlastnosť u druhej strany nie je prítomná, alebo naopak vlastnosť, ktorú strana omyl namietajúca vylučuje a odmieta, prítomná je.

Ako prípady, s ktorými sa prax stretáva, je možné uviesť stav, keď sa jedná o neplodnosť, alebo sterilitu jednej strany a z druhej by bola jasne pred uzavretím manželstva vyžadovaná schopnosť splodiť potomka, prípadne naopak skutočnosť, že manžel vstúpil do zväzku preto, lebo jeho partnerka tvrdila, že s ním očakáva potomka, no nezhodovalo sa to s realitou a tehotenstvo nikdy nevzniklo.¹⁰³

Kánonická jurisprudencia vyabstrahovala z judikatúry cirkevných súdov viaceré pravidlá, s cieľom pomôcť s aplikačnými problémami tohto ustanovenia v konkrétnych situáciách. Hovorí o zameraní sa pozornosti na:¹⁰⁴

- To, aké boli vonkajšie vplyvy, spočívajúce v pomeroch rodiny, v spoločenských, kultúrnych zvykoch, ktoré pôsobili na osobu, ktorá sa stala obeťou omylu.
- S akými cieľmi a predstavami daná osoba vstupuje a smeruje v manželstve.
- Vplyv, ktorý by malo to, že by bol zistený skutočný stav na budúce spolužitie manželov.
- Pocity a reakcie osôb bezprostredne blízkych na zistenie skutočného stavu.
- Správanie sa oboch relevantných strán v čase pred a po zistení pravého stavu vecí.

Pri debate o styčných plochách, prípadne kolídaní tohto kánonu s ustanoveniami, zaoberajúcimi sa pripojením podmienky pri uzatváraní manželstva, poukážeme s odkazom na Němca na dve diferencie medzi predmetnými ustanoveniami. Prvá sa týka toho, že podmienka nevyžaduje stav omylu, strana si nemusí byť nejakou skutočnosťou istá, len ju požaduje. Druhá jej predmetu, ktorý nie je nutne obmedzený iba na vlastnosť nupturienta, ale ním môže byť aj iná skutočnosť.¹⁰⁵

¹⁰³ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 101 s.; PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

¹⁰⁴ PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

¹⁰⁵ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 102 s.

2.7.3 Omyl v podstatných vlastnostiach manželstva

Nielen o osobe, s ktorou zamýšľa vstúpiť do stavu manželského, ale aj o kresťanskom manželstve môže mať nupturient skreslený, nesprávny názor. No nie vždy má predstavu a chápe aspoň podstatné vlastnosti, ktoré sú sviatosťou manželstva vlastné. Táto predstava môže byť narušená a deje sa tak hlavne z dôvodov nedostatočnej znalosti o poňatí manželstva v kresťanskom duchu, vyplývajúcom z nenáboženskej, prípadne v inom, ako katolíckom náboženstve prebiehajúcej výchovy. Následkom takéhoto stavu je, že na manželstvo nie je nahliadané ako na sviatosť, nestotožnenie sa s jeho nerozlučiteľnosťou.¹⁰⁶

Týmto omylom sa zaoberá kánon 1099, CIC/1983, ktorý popisuje, že je relevantný v prípade, ak sa týka jednoty, nerozlučiteľnosti, sviatosťnej hodnoty manželstva a zároveň determinuje vôľu, môžeme ho v súlade s delením omylov zaradiť do kategórie omylov praktických. Pri splnení týchto podmienok je výsledkom rušenie manželského súhlasu.¹⁰⁷ Tretera k tomu uvádza, že sa jedná o *de facto* iný druh spoločného života muža a ženy ako to, ktoré pod kánonickým manželstvom chápe Katolícka Cirkev.¹⁰⁸ Osoba v tom okamihu síce má úmysel sa zaviazať ku všetkým podstatným vlastnostiam manželstva, no tie sú v jej vnímaní iné ako tie, ktoré sú požadované Katolíckou Cirkvou pre platne uzatvorený manželský súhlas. Musí sa jednať o situáciu, keď ich nepozná, v opačnom prípade by sa jednalo o simuláciu, ktorú považujeme za vadu vôle.¹⁰⁹

V minulosti býval tento problém upravený trochu inak. CIC/1917 obsahoval kánon 1084, ktorý v súlade s tradíciou uvádzal, že „neplatnosť manželstva nepôsobí prostý omyl“. Tento prístup delil omyly na prosté- povchové, ktoré vôľu neovplyvňovali, a hlboké- v podvedomí človeka, s následkom ovplyvňujúcim vôľu. CIC/1983 takéto delenie opustil a sústreďuje sa na delenie skrz účinok daného omylu.¹¹⁰

Prezumpciu toho, že konkrétny druh „jednoduchšieho“ omylu, ktorý je schopný vytvoriť určité falošné predstavy o manželstve, no dokáže koexistovať s platným manželským súhlasom, odvodzujú americkí komentátori z toho, že všeobecný zámer

¹⁰⁶ FILLO, Vladimír: *Omyl týkajúci sa jednoty, nerozlučiteľnosti, alebo sviatosťnej hodnoty manželstva*. In: IUS ET IUSTITIA. Acta IV. Symposii Iuris Canonici. Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 1994. 171 s.

¹⁰⁷ Cf Kán. 1099, CIC/1983

¹⁰⁸ Cf TRETERA, Jirí Rajmund: *Konfesní právo a církevní právo*. 254 s.

¹⁰⁹ Cf NĚMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*. 127 s.

¹¹⁰ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 105 s.

všetkých kresťanov smerujúcich k uzavreniu manželstva je urobiť tak v súlade s Kristovou náukou.

K jednotlivým atribútom manželstva, tak ako ich vymenúvava kódex, môžeme poznamenať k omylu so vzťahom k sviatostnej povahe manželstva, že kým nie je priamo odmietaný kontrahentovým úkonom vôle, tak jeho následkom nemôže byť neplatnosť manželského súhlasu. To umožňuje aj osobám mimo Katolíckej Cirkvi uzatvoriť platné manželstvo.¹¹¹ S týmto súvisí aj fakt, že i v prípade, ak nastane situácia, že ide o osobu zmýšľajúcu spôsobom liberálnejším, ktorá nenahliada na manželstvo ako na sviatostný zväzok, či pripúšťa možnosť polygamného nažívania, ale sama nemá úmysel takýmto spôsobom realizovať manželský život, nenastáva neplatnosť manželstva.¹¹² I pri omyle týkajúcom sa jednoty, alebo nerozlučiteľnosti manželstva, trvá účinok manželského súhlasu. Nebolo by to tam v prípade, že by pri jeho dôsledku bol natoľko zásadný, že by šlo o výber takého typu manželského spolužitia, ktorý by bol v konflikte so zásadami kresťanstva, a tak sám o sebe nedovoľoval prijať základnú podstatu manželstva.

Prejav takéhoto omylu, čo sa týka jednoty manželstva, následne môže viesť k presvedčeniu o relatívnosti záväzku manželskej vernosti, alebo prípustnosti spolužitia s niekoľkými osobami naraz. Pri omyle smerom k nerozlučnosti manželstva sa môže jednať o domnienku možného ukončenia manželstva v prípade dohody oboch partnerov, alebo mylného názoru na právomoc civilného súdu vo veci rozlúčenia cirkevného sobáša.¹¹³

2.7.4 Omyl o neplatnosti manželstva

Kánon 1100, CIC/1983, vzťahujúci sa k tomuto prípadu uvádza, že napriek mieneniu, alebo aj vedomiu o nulite manželstva, nemusí ísť bezpodmienečne o neplatný manželský súhlas. Prípád omylu v platnosti manželstva nastane vtedy, keď má jedna, alebo obe strany názor na to, že uzavreli platné manželstvo, no to je neplatné z nejakého objektívneho dôvodu. Druhou možnosťou je, ak sú presvedčené o tom, že uzavreli manželstvo neplatné, a ono platné je.¹¹⁴

¹¹¹ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

¹¹² Cf NEMEC. *Základy kánonického práva*. , 127s .

¹¹³ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

¹¹⁴ Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 782-783 s.

Takáto situácia nastáva, napríklad, v prípade nupturientovho uzatvárania manželstva s domnienkou, či istotou nejakej nezistenej manželskej prekážky, neumožňujúcej jeho reálne právoplatné uzatvorenie, alebo pri nedostatkoch formy jeho uzatvárania. Ani to však vždy neznamená nevyhnutne nedostatok vôle, tým pádom neplatný manželský súhlas. Neplatnosť pritom môže byť ale konštatovaná z iných príčin, ktoré sú predmetom dokazovania.¹¹⁵ Táto norma sa zvykne užívať pri procesoch, venujúcich sa neplatnosti manželstva *ex tunc*, no najmä pri postupe splatňovania manželstva, s použitím ustanovení kánona 1163.¹¹⁶

2.7.5 Podvod ako príčina omylu v dôležitej vlastnosti

Zákonodarca tu chráni slobodu rozhodovania sa o vstupe do manželského zväzku pred takými omylmi, ktorých príčinou je úmyselné zahmlievanie a prekrúcanie pravdy. Pretože sa uzatvorenie manželskej zmluvy nevzťahuje len na akúsi abstraktnú výmenu práv a povinností, ale ide o prepojenie samotných osôb, týkajúce sa tak ich emociálnej, ako aj psychologickkej stránky, nedostatok poctivosti ohľadom vlastností budúcich manželov môže predstavovať vážny problém.¹¹⁷

Ekvivalent kánona 1098, CIC/1983, v kódexe z roku 1917 nenájdeme. K podvodu sa v ňom ale vyjadroval kánon 103, § 2, ktorý tak, ako to robí dnešný kánon 125, § 2, CIC/1983, ustanovoval princíp, že pokiaľ nestanoví kódex niečo iné, je juridický úkon, i keď učinенý na základe omylu, platný. Anulácia súdnym rozsudkom síce možná bola, ale nie v prípadoch týkajúcich sa manželstva. Rozdiel oproti dnešnej dobe teda spočíval v tom, že nebolo možné dovolať sa v tomto smere spravodlivosti, čo si kánonisti s odstupom času aj uvedomili, a tejto témy sa dotkol i II. Vatikánsky koncil. Zmena teda prišla s CIC/1983.¹¹⁸

Definíciu podvodu pre účely tohto kánona ponúkajú viacerí autori katolíckej náuky, a tak za všetkých uvediem, že podľa Treteru ide o „zvláštny prípad omylu, do ktorého bola jedna zo strán uvedená za tým účelom, aby uzavrela manželstvo s druhou stranou“¹¹⁹ Termín „uvedená do omylu“ vyjadruje to, že ide o premyslené,

¹¹⁵ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*; NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolické Církve*. 106 s.

¹¹⁶ NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolické Církve*. 105 s.

¹¹⁷ Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 781 s.

¹¹⁸ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 110-111 s.

¹¹⁹ TRETERA, Jiří Rajmund: *Konfesiční právo a církevní právo*. 254 s.

čiže aj úmyselné a cieľavedomé jednanie zo strany podvádzajúceho. Z hľadiska psychológie vysvetľuje vznik manželského súhlasu podvodom Zvolenský, a to tak, že konanie podvodného rázu vplýva na rozum podvádzaného, zapríčiňujúc mylný úsudok. Bez ohľadu nato zasa rozum zasa vplýva na vôľu, ktorej úkonom sa stáva súhlas, a ten je v konečnom dôsledku cieľom podvodu.¹²⁰

O podvodnom jednaní platí, že jeho súčasťou je vždy konanie, ktoré je slobodné a uvážené, kvalifikovaný úmysel smerujúci práve k tomu, aby bol vylákaný manželský súhlas. Teda strana, ktorá podvádza, si je vedomá, že ak by partner vedel o nejakej jej vlastnosti, alebo skutočnosti, nechcel by vstúpiť do stavu manželského. Nie je rozhodujúcou okolnosťou, kto spôsobil podvodné klamanie sobášiacej sa strany. Urobiť tak môže manželský partner, i tretia osoba. Taktiež nebude nevyhnutnou podmienkou, aby podvodná činnosť spočívala vo vykonaní pozitívneho úkonu. Môže sa stať, že bude, naopak, zapríčinená negatívnym úkonom, a to vtedy, keď taká osoba nejakú podstatnú informáciu v situácii, v ktorej od nej môže byť spravodlivo požadované, aby ju prejavila, zamlčí.¹²¹

K informácii, ktorá je predmetom omylu, je potrebné doplniť aj vlastnosti nupturienta, ten „musí mať už zo svojej prirodzenosti silný rušivý potenciál.“¹²² Pri posudzovaní otázky, čo takým potenciálom môže byť, je dobre nazerať cez prizmu takých kritérií, ktoré zaručujú maximálnu možnú mieru objektivity. Nimi sú, napríklad, kultúrna úroveň, sociálne podmienky, postavenie v spoločenskom rebríčku alebo i verejná mienka. Môže sa ale stať, že nejaká vlastnosť, objektívne vnímaná ako málo významná, alebo drvivú väčšinu ľudí nerušiacia, práve pre konkrétnu osobu bola veľmi závažná a rušivá.¹²³

Sankcia neplatnosti postihuje i to manželstvo, v ktorom zatiaľ nenastali problémy, ale je možnosť dokázať potenciál vzniku nedorozumení a problémov v kauzálnom nexuse, s minulým podvodom jednej z jeho stránok.¹²⁴ Je nutné, aby existencia takéhoto omylu bola zistená až po uzavretí sobáša, no zároveň, aby jestvovanie vlastnosti ním

¹²⁰ Cf ZVOLENSKÝ, Stanislav: *Omyl spôsobený podvodom podľa kánona 1098 CIC*. In: BULLETIN: Slovenská spoločnosť kanonického práva, 1999. Spišská Kapitula- Spišské Podhradie. roč. 5 /1, 77 s.

¹²¹ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 112-114 s.; CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL: *The Code of Canon Law*. 781 s.

¹²² ZVOLENSKÝ, Stanislav: *Omyl spôsobený podvodom podľa kánona 1098 CIC*. 81 s.

¹²³ Cf Ibid. 81-82 s.

¹²⁴ ZVOLENSKÝ, Stanislav: *Omyl spôsobený podvodom podľa kánona 1098 CIC*. 81 s.

zakrývanej, bolo doložené pred jeho uzavretím.¹²⁵ Ako príklady takýchto vlastností uvedieme neschopnosť dosiahnuť dobro manželov, neschopnosť plodenia, neschopnosť výchovy potomstva, závažná prenosná choroba, neheterosexuálna orientácia, závislosti na omamných a psychotropných látkach, gamblerstvo, ale i podvod v otázke otcovstva ešte nenarodeného dieťaťa, nemanželských detí, vzdelania, majetkovej situácie a pod.¹²⁶ Medzi nimi je privilegovaná príčina neplatnosti manželského súhlasu, a tou je sterilita, na ktorú pamätá CIC/1983 v samostatnom ustanovení kánonu 1084, § 3.¹²⁷ Za týmto krokom stojí jasné zmýšľanie zákonodarcu, keď naznačuje, že sterilita je v jeho vnímaní vlastnosť s potenciálom veľkého narušenia manželstva. Pre úplnosť dodávam, že ak k prípadu omylu ohľadom plodnosti partnera nedošlo podvodom, a zároveň táto vlastnosť nebola súčasťou manželského súhlasu ako priamo a zásadne chcená, nedochádza k jeho neplatnosti.¹²⁸

V rámci dokazovania existencie vady omylu spôsobeného podvodom sa, okrem dôkazov užívaných v prípade záležitostí týkajúcich sa kánona 1097, zisťuje aj to, akú mieru dôveryhodnosti a čestnosti je možné stranám prisudzovať, či sa jedná o podvod takej závažnosti, ktorá vylučuje budúce spolunažívanie.¹²⁹

2.8 Simulácia súhlasu

Manželskú zmluvu zakladá výmena manželských súhlasov medzi nupturientmi. Súhlas ako taký považujeme za úkon vôle, a teda vychádza z vnútra človeka. Vonkajší prejav tohto aktu zo strany snúbencov sa zvyčajne viaže na slovný prejav, ktorým býva výmena manželských sľubov. No keďže sa nedá s určitosťou vždy povedať, že vonkajší prejav je odrazom vnútornej vôle, je tu priestor pre ich nezhodu. V momente ak je tento nesúlad medzi prejavmi chcený, hovoríme o simulácii.

O simuláciu, čiže predstieranie manželského súhlasu ide vtedy, keď je možné badať rozpor medzi jeho vonkajším vyjadrením, ktoré spĺňa obsah a formu stanovené

¹²⁵ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 103 s.

¹²⁶ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 103-104 s.; ZVOLENSKÝ, Stanislav: *Omyl spôsobený podvodom podľa kánona 1098 CIC*. 82-83 s.

¹²⁷ Cf Kán. 1084, § 3, CIC/1983

¹²⁸ Cf ZVOLENSKÝ, Stanislav: *Omyl spôsobený podvodom podľa kánona 1098 CIC*. 80 s.

¹²⁹ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

zákonom, a vnútorným úmyslom osoby ho podávajúcej.¹³⁰ Týmto javom sa zaoberá kánon 1101, CIC/1983, i keď pojem „simulácia“ priamo nepoužíva, ale tento je pre takéto prípady ustálený v terminológii Rímskou rotou.¹³¹ CIC/1917 obsahoval ustanovenie s obdobným obsahom v kánone 1086, v sekulárnom zákonodarstve takýto dôvod nenájdem.

Nie je rozhodujúce, či sa jedná o simuláciu len z jednej strany, alebo z oboch strán partnerov naraz, keďže absencia kvality súhlasu, čo i len z jednej strany, zabraňuje vzniku manželstva. Simulácia jednostranná poškodzuje druhú stranu, v prípade obojstrannej možno hovoriť o ataku na samotné spoločenstvo Cirkvi.¹³²

Simuláciu delíme na:

- celkovú – nastáva v situácii, keď jedna, alebo obe strany vnútorne nechcú uzavrieť manželstvo, i keď navonok prezentujú opak. Dôvody sa môžu nachádzať v motiváciách majetkových, statusových (zisk občianstva) atď.
- čiastočnú – strany majú úmysel navonok uzatvoriť manželstvo, avšak vnútorne ho chcú len v určitých hraniciach, existuje výhrada voči vlastnosti, alebo prvku manželstva.

Prezumpcia správnosti súhlasu sa objavuje v kánone 1101, § 1, CIC/1983, z ktorého plynie, že kým nie je dokázaný opak, má sa za to, že prejav slovami a znakmi sa zhoduje s vnútorným súhlasom.¹³³ V súlade s judikatúrou Rímskej roty je podmienkou *sine qua non* k tomu, aby sme mohli hovoriť o simulácii, pozitívny akt vôle, chápaný ako to, skrz čo sa simulácia prejavuje. Skladá sa z troch prvkov:

- a) Akt – zmena z nečinného stavu ku konaniu, realizovaná spontánnym a dobrovoľným skutkom osoby.
- b) Vôľa – musí ísť o nenútený akt, to znamená, že osoba koná dobrovoľne vo svojom vnútri akt simulácie.
- c) Pozitívny faktor – chápeme v zmysle skutočne prejaveneho, (nie ako v psychologickom pojatí s konotáciou niečoho spojeného s dobrom), keďže k simulácii nestačí negatívny úkon vôle.¹³⁴

¹³⁰ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 116-117 s.

¹³¹ Cf NEKUDA, Jan: *Vyloučení svátostné důstojnosti a celková simulace*. [online]. 1 s.

¹³² Cf NEKUDA, Jan: *Vyloučení svátostné důstojnosti a celková simulace*. [online]. 2 s.

¹³³ Cf Kán. 1101, § 2, CIC/1983

¹³⁴ Cf NEKUDA, Jan: *Vyloučení svátostné důstojnosti a celková simulace*. [online]. 2-3 s.

Zneplatňujúci účinok manželského súhlasu má ale len tá simulácia, ktorej predmetom je manželstvo, jeho podstatný prvok, alebo vlastnosť.¹³⁵ Takéto široko interpretovateľné pojmy kladú isté nároky na doktrínu i jurisprudenciu, ktoré sa potom musia popasovať s úlohou ich konkrétnejšie a hlbšie definovať.

Pod pojmom „podstatný prvok manželstva“ nachádzame v prvom rade jeho zameranie na dobro detí, ktoré zahŕňa manželský styk. Jurisprudencia pod odopretím tohto aktu chápe odopretie sexuálneho styku, a to i takou formou, že je odsunutý na presný časový úsek, alebo splnenie určitých podmienok. Odopretie detí, napríklad aj používaním antikoncepčných prostriedkov, je druhým takýmto spôsobom, i keď sa do toho nevzťahuje posunutie plodenia na neskoršiu dobu. Teda ak niekto uzatvára manželstvo a hodlá odmietnuť dieťa, uzatvára ho neplatne. Tieto body sú úzko spojené s manželskou láskou a s tvorbou životného spoločenstva, ako prvkov podstatných pre manželstvo.¹³⁶ K životnému manželskému spoločenstvu dochádza vzájomným dopĺňovaním sa, spoluprácou, podporou a rešpektom. Jeho charakteristikou sú aj ďalšie skutočnosti, ako napríklad materiálna zodpovednosť za rodinu, záujem o výchovu detí, ktorých nedostatok signalizuje vážne narušenie manželského vzťahu.

V rámci dokazovania o tomto bode sa prezumuje, že odopretie manželskeho styku nastalo ak niekto vylučuje a všeobecne obmedzuje možnosť splodenia, teda nechce v manželstve dieťa, oddáva sa takému druhu, alebo dobe styku, ktoré znižujú až zamedzujú možnosť plodenia.¹³⁷

Podstatnými vlastnosťami manželstva sú jednota, nerozlučiteľnosť a sviatosť, popísané bližšie v predchádzajúcich statiach (1.2, 1.3). V súvislosti s témou simulácie možno nad rámec spomínaných častí dodať, že ak niekto vstupuje do manželstva s úmyslom nežiť iba v monogamnom zväzku, čo zahŕňa nielen otázku sexuálneho spolužitia, ale i citového a psychologického, tak neuzatvára platný manželský súhlas. Naopak, súhlas je platný aj vtedy, ak vstupujúci predpokladá problémy s jeho vernosťou, vzhľadom na predchádzajúce poznatky o sebe a o svojom živote, no nemá v tej dobe úmysel ju porušiť. Princíp nerozlučnosti môže vylučovať uzatvorenie

¹³⁵ Cf Kán. 1101, § 2, CIC/1983

¹³⁶ Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 781 s.

¹³⁷ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

manželstva “na skúšku“, alebo s rozhodnutím, že v nejakom bode, alebo situácii ho daná osoba ukončí.¹³⁸

2.9 Vada manželského súhlasu viazaného podmienkou

Manželstvo je špecifickým druhom zmluvy. Tak ako pri každej zmluve je možné stanoviť podmienku, táto eventualita je možná i pri zmluve manželskej. Aby sa tak stalo, musia byť naplnené požiadavky, že sa jedná o takú podmienku, na ktorej splnenie je viazaný manželský súhlas, čo znamená, že bez jej splnenia nie je tento súhlas platný, a zároveň musí byť podmienka spojená so samotným sobášom, nestačí prepojenie s dianím prebiehajúcim predtým.¹³⁹

Aby mala podmienka právnu relevanciu, musí byť konštitutívnym prvkom súhlasu. A to v takej miere, že pri jej splnení súhlas platný je, a ak splnená nie je, tak ani súhlas neexistuje. Býva vymedzená ultimatívnym spôsobom: „buď splnená je, alebo je manželstvo neplatné.“¹⁴⁰ V tomto zmysle ide o suzpenzívnu podmienku.

K odlišeniu od omylu, ktorý je znakmi blízky, poslúži definovanie jej predmetu. Ten sa môže týkať nielen výhradne vlastností partnera (ako to nájdeme pri omyle), ale prípadne aj iných skutočností.¹⁴¹

Rozoznávame podmienky do budúcnosti, minulosti a prítomnosti. Budúca podmienka sa vzťahuje na okolnosti, ktoré musia byť plnené po vzájomnej výmene manželského súhlasu. Má však za následok vylúčenie možnosti dobrovoľného darovania sa partnerovi, čo je stav, ktorý od nupturientov manželský súhlas vyžaduje, čím vzniká problematická situácia. Kánon 1102, §1, CIC/1983 stanoví fikciu, že manželstvo je v takom prípade zakaždým neplatné a je irelevantné, či sa podmienku podarilo naplniť, alebo nie. Dôvod jej pretrvávajúceho používania sa môže nachádzať napríklad v pochybnostiach snúbencov o sile ich vzťahu.¹⁴² Problematickým sa javí znenie tohto kánona z hľadiska možnosti jeho zneužitia. Cirkevný súd by musel

¹³⁸ Cf Ibid.; Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 786-787 s.

¹³⁹ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*.

¹⁴⁰ Cf KOLÁŘOVÁ, Marie: *Vázanost manželského souhlasu podmínkou*. [online]. 758 s.

¹⁴¹ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolické Církve*. 115 s.

¹⁴² Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*; CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 788 s.

vyhovieť žiadateľovi o nulitu manželstva, ak by pred vstupom doň vierohodne a dokázateľne predniesol akúkoľvek budúcu podmienku. Tak by si bolo možné vytvárať „zadné vrátka“¹⁴³.

Podmienky do minulosti, alebo prítomnosti, a ich vzťah k platnému uzavretiu manželstva, závisia od toho, či boli naplnené, alebo nie.¹⁴⁴ Pri podmienke do minulosti ide o okolnosť vzťahujúcu sa na dobu trvajúcu maximálne do okamihu, keď vzniklo manželstvo. Musí mať subjektívny význam voči partnerovi vstupujúcemu do manželstva, ovplyvňovať vnímanie, hodnotenie i identitu opačnej osoby. Podmienka do prítomnosti sa zakladá na niečom, čo sa udialo v minulosti, alebo sa udeje v budúcnosti za takých okolností, ktoré sa vzťahujú priamo k okamihu vzniku manželstva. Ich vznik ovplyvňujú rôzne očakávania, vzťahujúce sa k okolnostiam rozmanitého druhu, ako napríklad príslušnosť ku konkrétnemu náboženstvu, zámožnej rodine, panenstvo partnerky atď. To, že sa takéto podmienky stanovujú, býva vyvolané rôznymi zážitkami, skúsenosťami, alebo očakávaniami do budúcnosti zo strany manželského spolužitia. Platnosť takýchto podmienok závisí od ich naplnenia.¹⁴⁵ Podmienky do minulosti aj prítomnosti je možné pripojiť k manželskému sľubu, no len s povolením miestneho ordinára. Nebude postačujúca osoba iného duchovného. Musí sa jednať o povolenie v písomnej forme.¹⁴⁶ To uľahčuje dôkaznú situáciu v prípadnom spore pred cirkevným súdom. Je nutná presná špecifikácia obsahu podmienky, čím sa má predísť nejasným, nerozumným, prípadne neplatným podmienkam.

Kritériá hodnotenia podmienky sa týkajú toho, že sa hodnotí jej relevancia pre kontrahenta, ktorý ju požadoval. Deje sa tak z objektívneho i subjektívneho hľadiska. Z toho následne vyplýva jej celková závažnosť smerom k spolunažívaniu manželov. Ďalej sa hodnotí kontrahentova reakcia v momente jej nenaplnenia. To, či jednal tak, akoby nebol uzavrel sobáš, čoho dôsledkom muselo byť to, že prerušil spolunažívanie v manželstve. V opačnom prípade je ťažké domnievať sa a tvrdiť existenciu podmienky.¹⁴⁷

¹⁴³ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*

¹⁴⁴ Cf Kán. 1102, § 2, CIC/1983

¹⁴⁵ Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 789 s.; PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*; NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolické Církve*. 116 s.

¹⁴⁶ Cf Kán. 1102, § 3, CIC/1983

¹⁴⁷ Cf ORLITA, Karel: *Logický postup a praktické příklady k prokázání podmínky*. [online]. 763-765 s.

Aby bolo manželstvo v súvislosti s podmienkou prehlásené za neplatné, musia byť kumulatívne zistené a preukázané tieto skutočnosti:

- a) Pripojenie podmienky k sobášu
- b) Obsah podmienky
- c) Časový vzťah podmienky k uzatváraniu sobáša
- d) Fakt o smerovaní podmienky do budúcnosti, alebo o nesplnení, ak smerovala do minulosti, alebo prítomnosti.¹⁴⁸

Pri skúmaní sa používajú priame (písomné, slovné) i nepriame dôkazy, listiny i znalecký posudok.¹⁴⁹ Sekulárna právna úprava v Českej republike neobsahuje ustanovenia vzťahujúce sa na problematiku platnosti manželstva v prípade pripojenia podmienky.

2.10 Vada manželského súhlasu z dôvodu násilia a vážneho strachu

Nebolo by správne, ak by sa osoba nemohla rozhodnúť pre manželstvo na základe rozhodnutia svojej slobodnej vôle, ale dialo by sa to pod neprimeraným vplyvom niekoho iného. V prípade vstupu do manželského stavu pod vplyvom násilia, alebo strachu ide o takú situáciu, ktorú kánon reprobuje, a stanoví v tomto prípade neplatnosť manželského súhlasu.

Pojem *vis vel melus* bol používaný už rímskym právom. Prechodom cez Pápežské dekretálie a sa v 11. storočí včleňuje do právnej problematiky v oblasti manželstva, neskôr i do CIC/1917, ktorý ich zaradzuje medzi nedostatky súhlasu a CIC/1983.¹⁵⁰ Kánon 1103 sa týmto problémom zaoberá a nastavuje podmienky neplatnosti manželstva tak, že sa musí jednať o pôsobenie nátlaku, alebo veľkého strachu, ktoré je vyvolané vonkajším faktorom, kde možné oslobodenie sa z takej situácie je iba vstup do manželstva. Nie je nevyhnutné, aby šlo o úmyselné pôsobenie.¹⁵¹

¹⁴⁸ Cf NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve* 117 s.

¹⁴⁹ Cf KOLÁŘOVÁ, Marie: *Vázanost manželského souhlasu podmínkou*. 758 s.

¹⁵⁰ Cf DUDA, Ján: *Katolícke manželské právo*. 124-125 s.; NĚMEC, Damián: *Manželské právo Katolícké Cirkve*. 120 s.

¹⁵¹ Cf Kán. 1103, CIC/1983

Termín „násilie“ býva definovaný ako pôsobenie, vychádzajúce z vonkajšej príčiny, zamerané proti vôli osoby ním trpiacej. Hovoríme o násilí, ktorému nemožno odolávať, ani odporovať, subjekt sa musí prispôbiť vôli toho, kto ho pácha. Jedná sa o *violencia physica* – fyzické násilie. Musí pritom ísť o pôsobenie vonkajších síl, inak by v prípade príčiny vychádzajúcej zvnútra osoby šlo o vnútorné nutkanie.¹⁵² K tomuto termínu je možné priradovať i morálny tlak ako vyhrážanie sa súdnymi spormi, väzením, alebo stratou zamestnania a pod.¹⁵³

Pojem vážneho strachu v sebe obsahuje taký závažný strach, ktorého následkom je obmedzenie úkonu, alebo až vylúčenie možnosti dobrovoľného úkonu, konanie iracionálne. Taký strach núti osobu k súhlasu s niečím, s čím by za normálnych okolností nesúhlasila.¹⁵⁴

Strach možno klasifikovať mnohými spôsobmi, no pre účely tejto práce postačí nasledujúce delenie:¹⁵⁵

- I. absolútny (*metus garvis*) – príčinou je ťažké zlo pôsobiace na jedinca, pričom jeho zdroj má schopnosť uviesť do stavu strachu všetky osoby. Radíme k nemu obavu o život, slobodu, česť, úplnú majetkovú existenciu.
 - *metus suspectus* – strach prijatý, spôsobený prirodzenou príčinou (blízka smrť, zemetrasenie).
 - *metus incussus* – strach, ktorý spôsobila vonkajšia rozmná príčina (zväččša nejaký človek). Poznáme *metus incussus iustus* – strach vyvolaný z dôvodu, ktorý ja v súlade s právom, a *metus incussus iniustus* – strach nahnaný v rozpore z právom.

- II. relatívny (*metus levis*) – vážnosť následkov, ktorými sa niekto vyhráža, sama o sebe objektívne nie je veľká, no subjektívne, voči osobe, ktorej

¹⁵²Cf BENEŠ, Josef: *VIS ET METUS – násilí a strach jako vada manželského souhlasu*. [online]. 268 s.

¹⁵³Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL.: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 789 s.

¹⁵⁴Ibid. 789 s.

¹⁵⁵Cf BENEŠ, Josef: *VIS ET METUS – násilí a strach jako vada manželského souhlasu*. 269 s.;
PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*

sa to týka, má veľkú mieru závažnosti (častou obeťou sú mladé dievčatá)¹⁵⁶

- III. *metus gravis reventialis* – strach zo straty priazne osoby, ktorá požíva veľkú úctu nupturienta, obava o stratu priateľstva, blízkosti osoby, ktorá je nupturientovi oporou, a pod. Vinu nemusí vždy niesť dominantná osoba, ale upnutá. Zásadnými otázkami, ktoré diferencujú, či takýto strach vážne pripravuje o slobodu vôle, sú podstata vzťahu medzi oboma stranami, spôsob prejavu strachu a závažnosť výsledného zlého pôsobenia.¹⁵⁷ (vzťah rodiča a dieťaťa, kňaza a duchovne vedeného, psychológa a klienta atď.)

K získaniu morálnej istoty v smere k prehláseniu neplatnosti manželského súhlasu z dôvodu násilia, alebo vážneho strachu, musí byť preukázaný kauzálny nexus medzi týmito prvkami:¹⁵⁸

- preukázané vonkajšie pôsobenie – strach pochádza z pôsobenia jedného, alebo viacerých subjektov, nemusí byť konaný s cieľom donútenia k uzavretiu sobáša.
- objektivnosť – nemôže ísť o presvedčenie samého seba (vnútorné výčitky a pod.), vonkajší nesubjektívny vplyv musí byť zachovaný. Ak táto vlastnosť nie je prítomná, existuje možnosť použiť kánon 1095, § 2.
- subjektívna reakcia kontrahenta – musí sa jednať o vážny strach.
- nevyhnutnosť – zvolenie si možnosti uzavrieť sobáš vychádza nie zo spontánneho rozhodnutia, ale kvôli útlaku, keďže takéto rozhodnutie je jedinou príležitosťou vyhnúť sa mu.¹⁵⁹

V dôkazovom procese existencie vady sa nutne vyžaduje preskúmať subjektívnu stránku osoby násilím, alebo strachom postihutej. To sa deje posúdením nasledovných bodov:

- a) Celkové prostredie v rodine, kultúrne faktory, spoločenské návyky,
- b) stupeň závislosti na rodičoch, či iných osobách,

¹⁵⁶ Cf Ibid. 268-269 s.

¹⁵⁷ Cf CORIDEN, GREEN, HEINTSCHEL: *The Code of Canon Law – A text and Commentary*. 790 s.

¹⁵⁸ ORLITA, Karel: *Sumarizující exegeze kánonu 1103 CIC*. [online]. 273s.

¹⁵⁹ Cf Ibid. 274 s.

-
- c) postupy vyžadovania si poslušnosti zo strany osoby v nadriadenom postavení,
 - d) povahové črty osoby, odolnosť voči nátlaku, fyzické sily,
 - e) intenzita, druh, stupeň závažnosti vyhrážok.¹⁶⁰

Dôkaznými prostriedkami bývajú najčastejšie výpovede blízkych osôb a osôb vyvíjajúcich nátlak. Spôsob, ako sa vysporiadať s takýmito skutočnosťami, má v sebe zabudované i české sekulárne právo, a to v ustanovení §15 Zákona o rodine, kde v prípade bezprávnej vyhrážky stanovuje sankciu neplatnosti manželstva.¹⁶¹

¹⁶⁰ Cf PALLA, Jiří: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*

¹⁶¹ Cf § 15a z. 94/1963 sb. o rodině

3 Možné psychické príčiny neplatnosti manželstva

Mentálne postihnutie (starší pojem mentálna retardácia) je stav charakterizovaný znížením intelektuálnych schopností a spomalením duševného vývoja jedinca. Často má organický pôvod, zriedkavejšie ide o sociálne zanedbanie. K vnútorným príčinám patria genetické vady, metabolické poruchy, choroby matky počas tehotenstva a pod. K vonkajším príčinám patrí v prvom rade málo podnetná výchova.¹⁶² Mentálne postihnutie môže vzniknúť do 18. roka života. Je to stav trvalý, avšak nie nemenný. Prejavuje sa zvýšenou závislosťou na iných ľuďoch, nezrelosťou osobnosti, zvýšenou pohotovosťou k úzkosti, k neurotickým reakciám, k pasivite v správaní. Ďalšími prejavmi sú poruchy interpersonálnych vzťahov, impulzivnosť, hyperaktivita, či naopak celková spomalenosť správania.¹⁶³ Niektoré štáty umožňujú i ťažko mentálne postihnutým jedincom žiť v pároch a diskutuje sa o možnostiach ich rodičovstva. Dedičné retardácie však bývajú často spojené s infertilitou. Takto postihnuté osoby nedisponujú spôsobilosťou k právnym úkonom, nemôžu preto ani uzatvárať manželstvá.¹⁶⁴

Demencia je charakterizovaná ako chorobné oslabenie rozumových schopností, väčšinou chronického alebo progresívneho rázu. Prejavuje sa postihnutím psychických funkcií, predovšetkým pamäte a orientácie v čase a priestore pri neporušenom vedomí. U ľudí s touto diagnózou často dochádza k zhoršenej kontrole emócií a sociálneho správania a narušené bývajú takisto osobné aktivity denného života (hygiena, obliekanie, stravovanie). Pre stanovenie klinickej diagnózy by mali byť príznaky prítomné najmenej šesť mesiacov.¹⁶⁵ Najvyskytujúcejším sa typom demencie je Alzheimerova choroba¹⁶⁶ Ide v podstate o zánik a rozpad neobnoviteľných mozgových buniek, nastávajúci po 65. roku, zriedkakedy aj pred 45. rokom života. Po infarkte, rakovine a mozgovej príhode ide o najčastejšiu príčinu úmrtí.¹⁶⁷

¹⁶² Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 499 s.

¹⁶³ Cf HERETIK, Anton et al.: *Klinická psychológia*. 1.vyd. Nové Zámky: PSYCHOPROF, spol. s.r.o., 2007. 623-631 s.

¹⁶⁴ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 113 s.

¹⁶⁵ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 90 s.

¹⁶⁶ Cf HERETIK, Anton et al.: *Klinická psychológia*. 417 s.

¹⁶⁷ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 337 s.

Autizmus je porucha vzťahu k realite, trvalá sociálna izolácia. Postihnutá osoba má egocentrické a nerealistické myslenie, zamerané výhradne na osobné potreby a prania. Medzi vonkajšie prejavy patrí zriedkavý očný kontakt s inými, stereotypné gestá, vyvedenie z miery aj malou zmenou v zaužívaných zvyklostiach, uzatvorenosť, neschopnosť komunikácie, opakovanie fráz, deštruktívne prejavy vrátane sebazraňovania.¹⁶⁸ Osoba nerozlišuje ľudské bytosti od neživých predmetov a nedokáže naviazovať citový vzťah.

Organické poškodenia mozgu môžu byť spôsobené úrazom hlavy, infekciami, či otravami, ktoré poškodia centrálnu nervovú sústavu. Spôsobené psychické poruchy (poruchy kognitívnych funkcií, emočné a behaviorálne poruchy) môžu viesť až k zmene osobnosti.¹⁶⁹

Termín **psychózy** súhrnne označuje ťažké duševné choroby, pri ktorých jedinec spravidla stráca kontakt s realitou, má narušené vnímanie, myslenie i konanie. Medzi najčastejšie psychózy patrí schizofrénia a afektívne maniodepresívne poruchy.¹⁷⁰ **Schizofrénia** je duševná porucha prejavujúca sa charakteristickým narušením myslenia a vnímania. Človek trpiaci touto chorobou žije v dvoch realitách; v chorobne skreslenom fantazijnom svete a v realite každodenného života, ktorá sa s jeho svetom prelína. Typickým príznakom je pocit cudzosti myšlienok, citov, vôle i vlastného tela, ako aj bludy a halucinácie, ktoré môžu byť v konečnom dôsledku príčinou nebezpečnosti schizofrénnej osoby pre seba i svoje okolie. Schizofrénia vzniká najčastejšie vo veku 16-25 rokov. Problémy v medziľudských vzťahoch sú samozrejmosťou, postihnutá osoba je úplne neschopná plniť podstatné povinnosti manželstva. Ďalšou spomínanou psychózou je *afektívna bipolárna porucha* (maniodepresívna psychóza). Ide o chorobné nálady, ktoré nezodpovedajú reálnej životnej situácii chorého. Porucha sa prejavuje striedaním depresívnych, melancholických fáz a manických fáz s patologicky povznesenou náladou.¹⁷¹

Epilepsia je záchvatovité ochorenie charakterizované kŕčmi, záchvatmi bezvedomia a niekedy aj psychickými zmenami osobnosti.¹⁷² Pri parciálnych záchvatoch nebýva porucha vedomia taká rozsiahla, možno ju charakterizovať iba ako

¹⁶⁸ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 54 s.

¹⁶⁹ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 113-114 s.

¹⁷⁰ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 477 s.

¹⁷¹ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 114-118 s.

¹⁷² Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 130 s.

neschopnosť normálne reagovať na vonkajšie podnety. Niekedy ju sprevádzajú mrákoty, komplexné halucinácie a ilúzie. Epileptici bývajú mrzutí, explozívni, prehnane afektovaní, či zlostní. Časté sú depresie, hypochondrické obavy a náhle zmeny nálad.¹⁷³

Duševné poruchy vyvolané účinkom psychoaktívnych látok (alkohol, drogy, toxické látky). Pôsobenie týchto látok môže po prekročení určitej miery odolnosti meniť psychický stav osoby. Dôsledkom je akútna intoxikácia, psychické alebo somatické poškodenie (napr. depresie), až závislosť. Jedným z významných následkov alkoholizmu a narkomanie je závažné narušenie medziľudských vzťahov (bezohľadnosť, klamstvo, devastovanie rodiny po psychickej, sociálnej i materiálnej stránke).¹⁷⁴

Neurotické (úzkostné) poruchy sú charakterizované nevedomým konfliktom medzi chcením, túžbou a zákazom, ďalej, naučeným nevhodným spôsobom zvládania stresu a napokon spôsobom, akým ľudia o sebe zmýšľajú, akým hodnotia situáciu a zvládajú stresovú situáciu. Tieto poruchy sa prejavujú nerozhodnosťou, pochybnosťami, nepokojom, nervozitou, úzkosťami a pod. Rozum obvykle zostáva jasný, ale napadnutá býva vôľa človeka.¹⁷⁵ Najčastejšími neurózami sú *fóbické poruchy* (iracionálny, neprimeraný strach z objektu alebo situácie, či z kontaktu s druhými ľuďmi), ďalej *panické poruchy* (záchvat úzkosti a nevoľnosti, ktorý nie je vyvolaný konkrétnym objektom, či situáciou), *generalizované úzkostné poruchy* (excesívne prežívanie úzkosti spojené s negatívnymi očakávaniami, resp. obavami, často vytvárajúce bludný kruh), *disociačno-konverzné poruchy*, v minulosti označované ako hysterické neurózy (dezintegrácia vedomia, pamäti, identity, psychomotoriky, spojená s psychogénnymi podnetmi, ako sú traumy, narušené vzťahy, či neriešiteľné problémy) a *somatiformné poruchy* (vysoká intenzita telesných príznakov, ktorým sa organický podklad nedá zistiť ani po opakovaných lekárskech vyšetreniach, nejde však o simuláciu).¹⁷⁶

Poruchy osobnosti sú pretrvávajúce vzorce prežívania a správania, ktoré sa významne odlišujú od očakávaní v kultúre, v ktorej jedinec žije.¹⁷⁷ Z množstva druhov spomínam nasledovné: *Paranoidná porucha osobnosti* (podozrievavosť a sklon

¹⁷³ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 120-121 s.

¹⁷⁴ Cf Ibid. 123-124 s.

¹⁷⁵ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 126 s.

¹⁷⁶ Cf HERETIK, Anton et al.: *Klinická psychologie*. 223-236 s.

¹⁷⁷ Cf Ibid. 296 s.

prekrúcať a mylne interpretovať neutrálne, alebo priateľské správanie druhých)¹⁷⁸, kedy manželstvo býva narušované neprimeranou žiarlivosťou, vzťahovačnosťou, či spochybňovaním vernosti partnera.¹⁷⁹ *Schizoidná porucha osobnosti* (emočný chlad a odstup, obmedzená schopnosť vyjadrovať citové prežívanie).¹⁸⁰ Jedinec kvôli nedostatku túžby po sexuálnych skúsenostiach často nie je schopný uzavrieť právoplatné manželstvo.¹⁸¹ *Histriónska porucha osobnosti- hysterická psychopatia* (sebadramatizácia, teatrálnosť, prehnané prejavy emócií, vyhľadávanie vzrušení, pri ktorých chce byť jedinec stredobodom pozornosti).¹⁸² Táto porucha býva častejšia u žien. Hysterická povaha nezabavuje človeka rozumu, avšak hysterický záchvat môže byť až tak intenzívny, že dotyčná osoba stráca schopnosť zdravého úsudku. V takomto stave nemožno hovoriť o slobodnej vôli.¹⁸³ *Narcistická porucha osobnosti* (dlhotrvajúce správanie, vyjadrujúce nadmernú dôležitosť seba samého a prehnaný pocit schopností a výkonu, jedinec má sklony k exhibicionizmu za účelom upútať pozornosť)¹⁸⁴.

Odlišná sexuálna orientácia je takisto možnou psychickou príčinou neplatnosti manželstva. *Homosexualita*, ako neschopnosť naviazať partnerský heterosexuálny vzťah, je zabudovaná do štruktúry osobnosti, pričom prejavy a intenzívnosť majú množstvo úrovní. Homosexuálovia sa považujú za osoby v drvivej väčšine neschopné žiť v manželstve. Existuje tzv. *egodystionická sexuálna orientácia*, kedy homosexuál dlhodobo túži po zmene jeho sexuálnej orientácie, a často ho sprevádzajú neúspešné pokusy o heterosexuálne vzťahy.¹⁸⁵ Podľa Leppa takmer všetci homosexuálovia v skutočnosti (aspoň podvedome) trpia preto, lebo nie sú schopní milovať „normálne“.¹⁸⁶ *Transsexualizmus* je porucha pohlavnej identity, pri ktorej osoba nie je spokojná s vlastným anatomickým pohlavím, resp. má túžbu získať opačné pohlavie, vrátane sekundárnych pohlavných znakov. Dotyčný nie je schopný prevziať podstatné povinnosti v manželstve a vytvoriť tak trvalé, harmonické manželské spoločenstvo.

¹⁷⁸ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 421 s.

¹⁷⁹ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 132 s.

¹⁸⁰ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 421 s.

¹⁸¹ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 133 s.

¹⁸² Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 421 s.

¹⁸³ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 136 s.

¹⁸⁴ Cf HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena: *Velký psychologický slovník*. 421 s.

¹⁸⁵ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 142 s.

¹⁸⁶ Cf LEPP, Ignác: *Psychoanalýza lásky*. Praha: Signum Unitatis, 1991. 81-82 s.

Z ďalších sexuálnych dysfunkcií a abnormalít možno spomenúť *nymfomániu, fetišizmus, pedofíliu, sadomasochizmus, patologickú sexuálnu agresivitu*.¹⁸⁷

4 Proces prehlásenia nulity manželstva z dôvodu väd súhlasu

Manželstvo ako *res sacra*, sviatosť ustanovenú Bohom, nemožno pokladať za súkromnú záležitosť. Napriek možnému názoru manželov o neplatnosti ich sobáša, právomoc rozhodovať má len príslušný cirkevný súd, ako inštitúcia stanovená zákonom.¹⁸⁸

V CIC/1983 sa týmto druhom súdneho konania zaoberajú kánony 1671-1691, majúce povahu zvláštnych procesných noriem (*lex specialis*). Otázky, ktoré sa týkajú postupu a nie sú upravené v týchto ustanoveniach, budú riešené všeobecnými procesnými normami o súdoch (kánony 1400-1500) a normami riadneho súdneho konania sporného (kánony 1501-1655) (*lex generalis*).¹⁸⁹

Osobnú príslušnosť k podaniu žaloby majú obaja manželia. Dôvodom je predpoklad nulity manželstva z dôvodu väd manželského súhlasu. Okrem tohto by v sporoch, ktoré sa ale netýkajú predmetu tejto práce, dôvodmi žalôb mohli byť: vada formy uzavretia manželstva a manželská prekážka v prípade, ak nebol od nej udelený dišpenz.¹⁹⁰ Pod pojmom „dišpenz“ rozumieme uvoľnenie cirkevného zákona.¹⁹¹

Súdnu príslušnosť určuje kánon 1673 CIC/1983, ktorý uvádza nasledovné pravidlá o jej poradí:

1. Tribunál miesta, kde bolo manželstvo uzavreté;
2. Tribunál miesta, kde má pozvaná stránka trvalé, alebo prechodné bydlisko;
3. Tribunál miesta, kde má žalobca trvalé bydlisko, len keď obidve stránky sa nachádzajú na území tej istej Konferencie biskupov a ak súdny vikár trvalého bydliska pozvanej stránky po jej vypočutí dá na to súhlas;

¹⁸⁷ Cf KLIMEŠ, Petr: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 143 s.

¹⁸⁸ Cf NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*. 190 s.

¹⁸⁹ Cf Kán 1691, CIC/1983

¹⁹⁰ Cf NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*. 191 s.

¹⁹¹ Cf Kán. 85, CIC/1983

-
4. Tribunál miesta, na ktorom skutočne treba zhromaždiť väčšinu dôkazov, len keď dá na to súhlas súdny vikár trvalého bydliska pozvanej stránky, ktorý sa má pozvanej stránky predtým opýtať, či nemá nejakú námietku.

Výnimku tvorí prípad použitia čl. 8, § 1 a § 2 inštrukcie *Dignitas Connubii* ktorý dáva v určitých prípadoch právo súdiť spory, týkajúce sa neplatnosti manželstva, do rúk pápeža. Ide o prípady najvyšších štátnych predstaviteľov a všetky tie, ktorých sa ujme on sám. V takom prípade sú ostatní sudcovia absolútne nepríslušní.¹⁹²

Aktívna procesná legitimácia, spočívajúca v práve napadnúť manželstvo, je v rukách každého manžela (chráni svoj súkromný záujem) a promotora spravodlivosti (ochranca verejného záujmu, z dôvodov zamedzenia verejného pohoršenia pri verejne známom neplatnom manželstve a zosúladenia objektívneho a právneho stavu bez ohľadu na záujem manželov).¹⁹³

Pred prijatím žaloby je sudcovou povinnosťou pokus o konvalidáciu, čiže zplatnenie neplatného manželstva a o opätovné obnovenie spolužitia manželov. V prípade neúspechu ju prijme, a predvolá žalovaného. Priebeh procesu sa skladá z úvodnej fázy, fázy dokazovania a fázy rozhodnutia. Odvolanie sa zo zákona deje v prípade rozsudku vyhlasujúceho nulitu, inak záleží na rozhodnutí strán.¹⁹⁴ V prípade smrti niektorého z manželov nie je možné podať žalobu v tejto veci. Výnimku z tohto pravidla tvorí skutočnosť, ak z tohto sporu vyplýva prejudiciálna otázka, dôležitá pre riešenie určitej kontroverzie, či už v civilnom, alebo cirkevnom poli pôsobnosti.¹⁹⁵

Ďalším krokom je zistenie predmetu sporu – *litiskontestácia*. Určuje sa na základe žaloby podanej k súdu, a zároveň vyjadrenia žalovanej strany. Žalobca musí uviesť aspoň vo všeobecnej rovine o aké dôkazy a skutočnosti sa opiera.¹⁹⁶

V súlade s ustanoveniami kánonu 1677 a v časových lehotách v ňom uvedených, sa udeje stanovenie znenia pochybnosti. Tým sa rozumie otázka, či je možné v danom prípade usudzovať, že je manželstvo nulitné, a zároveň z akého alebo z akých titulov je napadnutá platnosť manželského súhlasu. Takýmto spôsobom sa určia hranice,

¹⁹² PONTIFICAL COUNCIL FOR LEGISLATIVE TEXTS. *Dignitas connubii*. Instruction. Official Latin Text with English Translation. 1. vyd. Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2005. 27 s.

¹⁹³ Cf Kán. 1674, CIC/1983.

¹⁹⁴ Cf NEMEC, Matúš: *Základy kánonického práva*. 192 s.

¹⁹⁵ Cf Kán. 1679, § 1, CIC/1983

¹⁹⁶ Cf Kán. 1504, § 2, CIC/1983

v ktorých sa súd pohybuje a rozhoduje. Následne v súlade s podmienkami v § 4 tohto kánonu bude nariadené vyšetrenie kauzy.¹⁹⁷

Dôkazová fáza procesu býva určená k predvedeniu jednotlivých dôkazov podporujúcich tvrdenia strán súdneho sporu. Strana má dôkazné bremeno smerom k skutočnostiam, ktoré tvrdí. To, čo zákon sám prezumuje, dokazovať nie je nutné.¹⁹⁸ Taktiež sa nedokazujú zhodné tvrdenia strán, ak na tom netrvá sudca, alebo to nie je požiadavka práva.¹⁹⁹ Účastníkmi sú obhajca zväzku, obe stránky, alebo ich patróni, a promótor spravodlivosti s právami uvedenými v kánone 1678, § 1, CIC/1983. Tie sa týkajú prítomnosti pri dokazovaní a nahliadaní do súdnych spisov i dokladov, ktoré predložili jednotlivé strany.

O postavení ochrancu (promótor) spravodlivosti hovoria ustanovenia kánonov 1430-1436, CIC/1983. Jeho úlohu možno popísať ako ochranu spravodlivosti, vyjadrenej cirkevnými zákonmi, a kontrola dodržiavania ich ustanovení.²⁰⁰ V spore vystupuje za podmienok stanovených v kánonoch 1501 a 1674, CIC/1983. Obhajca zväzku (*defensor vinculi*) obhajuje zväzok manželov tým, že predkladá každú skutočnosť, ktorá je rozumne použiteľná proti jeho nulite. Jeho účasť na tomto type procesu je obligatórna.²⁰¹

Jednotlivými dôkaznými prostriedkami, umožňujúcimi získať dôkazy potrebných pre rozhodnutie a upravenými v kódexe, sú vyhlásenia stránok sporu, doklady, vypočúvanie svedkov, znalecké posudky, súdna prehliadka miesta a veci.²⁰² Ako dôkaz ale možno predložiť čokoľvek, čo má predpoklad, že bude užitočné pre rozhodnutie vo veci a zároveň nie je reprobované zo strany práva.²⁰³

Vyhlásenie stránok je upravené v rozsahu kánonov 1530-1538, ktoré okrem iného stanovujú, že prebieha kladením otázok zo strany sudcu, kde majú vypovedať pravdivo a úplne. Je umožnené a formalizované ich doznanie k skutočnostiam, ktoré má v prípadoch, ak ide o súkromnú záležitosť, za následok ukončenie dokazovania v danej

¹⁹⁷ Cf Kán. 1677, CIC/1983

¹⁹⁸ Napríklad ustanovenie kán. 1101, § 1, CIC/1983 o súlade vnútorného súhlasu so slovami, alebo znakmi pri uzatváraní manželstva.

¹⁹⁹ Cf Kán. 1526, CIC/1983

²⁰⁰ FRANKOVSKÝ, Alojz: *Promótor spravodlivosti*. [online].

²⁰¹ Cf Kán. 1432, CIC/1983

²⁰² Cf Kán. 1530-1586, CIC/1983

²⁰³ Cf Kán. 1527, § 1, CIC/1983

veci. V prípade, že bolo vykonané na základe omylu, pod nátlakom, alebo veľkým strachom, stráca relevantnosť.

Pri dokazovaní pomocou dokladov sa ich dôkazná sila delí podľa ich pôvodu. Môže ísť o pôvod verejný cirkevný, verejný občiansky, alebo súkromný. Pre verejné doklady platí, že sú hodnoverné v tvrdeniach v nich priamo uvedených. Hodnovernosť súkromných dokladov je relatívna, závisí od posúdenia súdom, alebo uznania stránkou. Musia byť predložené v pôvodnej forme, prípadne hodnovernom opise, k dispozícii k preskúmaniu.²⁰⁴

Svedecké výpovede sú dôležitým zdrojom dôkazov. Upravujú ich kánony 1547 až 1573, ktoré popisujú svedeckú spôsobilosť, exempciu z povinnosti svedčiť, ktorá sa týka osôb (napr. ten, kto má obavu, že jeho svedecká výpoveď postihne blízke osoby), alebo i okolností (napr. kňaz nesvedčí o informáciách získaných pri sviatostnej spovedi).²⁰⁵ Ďalej sú stanovené pravidlá pre uvádzanie a vylučovanie jednotlivých svedkov, spôsob a podmienky ich vypočúvania. Tie sa týkajú jeho formy ako nutnosť oddeleného vypočúvania, ústneho podania svedectva atď. a zároveň i pravidiel o jej zázname, type otázok, svedečnom a podobne.²⁰⁶ Upravený je taktiež spôsob posudzovania hodnovernosti jednotlivých svedectiev v závislosti od osobnosti stavu svedka a ďalších faktorov.²⁰⁷

Znalec sa na procese musí zúčastniť na základe zákonnej požiadavky, a môže sa povolať ak to vyžaduje sudca, alebo stránka.²⁰⁸ V súvislosti s témou práce je dôležité vedieť o jeho nutnej účasti v prípade jednaní v kauzách o impotencii alebo nedostatku súhlasu pre choromyseľnosť.²⁰⁹ Predmetom jeho skúmania je „stupeň ťažkostí a vplyv psychickej poruchy na schopnosť dať súhlas.“²¹⁰ Prebieha to tým spôsobom, že mu sudca určí otázky, na ktoré sa má v svojej správe zamerať. V jej vyhotovení označí zdroje, ktoré použil a dôkazy, ktoré zozbiera za relevantné pre svoje závery. Sudca berie do úvahy znalecovu správu pri tvorbe rozhodnutia.²¹¹

²⁰⁴ Cf Kán. 1539-1546, CIC/1983

²⁰⁵ Cf Kán. 1549-1557, CIC/1983

²⁰⁶ Cf Kán 1558- 1571, CIC/1983

²⁰⁷ Cf Kán. 1572-1573, CIC/1983

²⁰⁸ Cf HOLEC, Petr: *Znalec v kánonickom manželskom procese, aktuálna normative a jej vývoj*. Prešov: Kňazský seminár sv. Karola bartolomejského Košice, 1997. 40-43 s.

²⁰⁹ Cf Kán 1680, CIC/1983

²¹⁰ HUBER, Jozef: *Kánon 1095, B.3 CIC Genéza- Interpretácia- Problémy*. 113 s.

²¹¹ Cf Kán. 1577-1579, CIC/1983

Ak sa to súdu javí za vhodné, stanoví dekrétom obhliadku miesta, alebo vecí, o ktorej sa vyhotoví doklad.²¹²

Konečné vyhodnotenie dôkazov je ovládané dvoma princípmi: Prvým je zásada voľného hodnotenia dôkazov, ktorá ponecháva sudcovi, aby sa rozhodol, akú veľkú mieru relevancie prideli jednotlivým dôkazom. Toto hodnotenie je podmienené tým, že musí zároveň dbať na presné pravidlá prisúdenia významu jednotlivým dôkazným prostriedkom. Významom týchto ustanovení je umožniť dosiahnutie cieľa kánonického procesu a to dosiahnutie pravdy.²¹³

Typológia dôkazov vyčleňuje tieto kategórie:

- Slobodný dôkaz – sudca mu môže priradiť relevanciu slobodne (napr. svedectvo).
- Legálny dôkaz – má zákonom stanovenú jeho hodnotu (napr. zákonná domnienka).
- Plný dôkaz – vytvára nevyhnutnú právnu istotu smerom k sudcovi, či zákonu (napr. priznanie v súkromnej záležitosti).
- Priamy dôkaz – vlastná skúsenosť priameho svedka.
- Nepriamy dôkaz – zprostredkovaná skutočnosť (napr. svedok vypovedajúci o veci, ktorú pozná z dosluchu).
- Jednoduchý dôkaz – dôkaz, ktorý je formulovaný v priebehu konania.
- Predformovaný dôkaz – dôkaz, ktorý vznikol priebehu konania (napr. listina).
- Súdny dôkaz – prevedený v súdnom konaní v rozsahu procesných noriem.
- Mimosúdny dôkaz – prevedený mimo súdneho konania a mimo rozsahu procesných noriem.
- Listinný dôkaz – písomne vyjadrená vôľa na listine, obsahujúca podpis.
- Svedecký dôkaz – pochádza zo svedectva osoby.
- Znalecký dôkaz – pochádza zo znaleckého posudku.²¹⁴

Uzatvorenie sporu nastáva vtedy, ak pri vyšetrowaní vznikne veľmi pravdepodobná pochybnosť o nedokonaní manželstva. Vtedy tribunál môže so súhlasom stránok pozastaviť, doplniť vyšetrowanie na dosiahnutie dišpenzu od

²¹² Cf Kán. 1582-1583, CIC/1983

²¹³ Cf Kán. 1608, § 2-3, CIC 1983; ORLITA, Karel: *Hodnocení jednotlivých důkazů*. [online]. 1 s.

²¹⁴ Cf ORLITA, Karel: *Hodnocení jednotlivých důkazů*. [online]. 1-3 s.; DUDA, Ján: *V službe Božieho kráľovstva*. 1. vyd. Bratislava: SERAFÍN, 1997. 229-230 s.

uzavretého manželstva. Následne sa odošlú spisy Apoštolskej stolici spolu so žiadosťou o dišpenz jedného alebo obidvoch manželov.²¹⁵

V prípade, ak rozsudok konštatuje nulitu manželstva po prvý krát, je zasielaný odvolaciemu tribunálu *ipso iure*, ktorý sa ním zaoberá. V rámci tohto procesu berie do úvahy pripomienky obhájcu zväzku i stránok. Jeho dekretuálne rozhodnutie kauzu presunie na prešetrovanie v inom stupni, alebo preskúmané rozhodnutie potvrdí. Takto potvrdený a oznámený rozsudok má za následok umožnenie bývalým stránkam sporu uzavrieť nové manželstvo v súlade s právom Katolíckej Cirkvi. Toto právo môže byť jednej zo strán zákazom pripojeným k rozsudku odopreté, alebo podmienené súhlasom miestneho ordinára.²¹⁶

²¹⁵ Cf Kán. 1681, CIC/1983

²¹⁶ Cf Kán. 1682-1685, CIC/1983

Záver

Táto práca sa sústredila na detailný popis a analýzu ustanovení Kódexu kanonického práva, týkajúcich sa inštitútu neplatnosti manželstva z dôvodu vád manželského súhlasu. Okrem tejto témy sa pozornosť sústreďovala i na niekoľko súvisiacich otázok. Z nich sa najviac priestoru venovalo jednotlivým psychickým problémom, ktorých následky sa prejavujú v neplatnom súhlase. Taktiež v nej bol zahrnutý prehľad procesu prehlásenie nulity manželstva.

Cieľ, ktorým bolo uviesť do problematiky a podať prehľad dôvodov na ktorých spočíva neplatnosť manželského súhlasu, rozanalyzovať ustanovenia jednotlivých kánonov a prehľadne popísať proces vedúci k prehláseniu nulity manželstva, považujem za splnený. Najdôležitejším prameňom, z ktorého som pri zostavovaní práce vychádzal, bol Kódex kanonického práva z roku 1983, následne všetky dostupné české a slovenské knižné zdroje, týkajúce sa témy. Dôležitú úlohu zohral kódexový komentár amerických autorov a v neposlednom rade boli využité v značnej miere aj elektronické zdroje, ktorým vďačím za aktualizované informácie a články renomovaných českých i slovenských juristov.

Prácu som rozdelil do štyroch hlavných kapitol. V prvej sa pojednáva o manželstve, jeho právnej povahe a základných vlastnostiach. Ďalšia, najrozsiahlejšia kapitola sa venuje hlavnej téme, a to jednotlivým vadám, ktoré majú za následok neplatnosť manželského súhlasu. Náplňou tretej kapitoly je demonštratívny výpočet a popis psychických príčin, ktoré podmieňujú vznik vád, rozobratých v predchádzajúcej kapitole. Posledná, štvrtá kapitola zhŕňa priebeh samotného procesu, nastávajúceho pri sporoch o nulitu manželstva.

V rámci spracovávania danej tematiky som prišiel k poznaniu, že v ľudskom i manželskom živote kresťana je často priestor na zložité situácie, na ktoré musí byť schopná reagovať tiež Cirkev a ponúknuť ľuďom, ktorí sa v takej situácii nachádzajú, určité východiská. Krajným prostriedkom vysporiadania sa obtiažnych manželských situácií je ich riešenie právnou cestou, a to prostredníctvom cirkevných súdov. Takéto pravidlá umožňujú osobe, ktorá bola "zneužitá" alebo minimálne znevýhodnená, či už podvodom, nátlakom alebo indispozíciou partnera, o ktorej vopred nevedela, dať možnosť pokračovať vo svojom živote, bez bremena invalidného zväzku. Má možnosť prežívania nového partnerského vzťahu s nádejou na uzatvorenie právoplatného

manželstva, a to všetko v súlade so svojím náboženským presvedčením. Je len škoda, že informovanosť o týchto ustanoveniach je medzi katolíckou verejnosťou veľmi nízka, keďže ich spravodlivá a citlivá aplikácia by u mnohých opravdivo veriacich mohla pomôcť k možnosti plného prežívania takej krásnej sviatosti akou manželstvo bezpochyby je.

Pramene

KODEX KANONICKÉHO PRÁVA: *úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. 1. vyd. Editor Jan Pavel. Překlad Miroslav Zedníček. Praha: Zvon, 1994. 812 s. ISBN 80-711-3082-6.

CODIX IURIS CANONICI. [online]. Dostupné na:
<http://www.ulrichrhode.de/kanon/cic17_e.html>

GAUDIUM ET SPES. [online]. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<<http://www.kbs.sk/?cid=1118410965>>

PONTIFICAL COUNCIL FOR LEGISLATIVE TEXTS: DIGNITAS CONNUBII. INSTRUCTION. OFFICIAL LATIN TEXT WITH ENGLISH TRANSLATION. 1. vyd. Citta del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2005. 223 s., ISBN 88-209-7681-1.

Sväté písmo Starého i Nového zákona. Spolok svätého Vojtecha. Trnava 2007

ZÁKON Č. 94/1963 SB., O RODINĚ

Zoznam použitej literatúry

- CORIDEN, JAMES A., GREEN, THOMAS J., HEINTSCHEL, DONALD E.: *The Code of Canon Law: A text and Commentary*. New York: Paulist Press, 1985. 1152 s. ISBN 0-8091-0345-1.
- DUDA, JÁN: *Dôkazová fáza procesu v kauzách manželskej nulity*. In: Bulletin: Slovenská spoločnosť kanonického práva, Spišská Kapitula-Spišské Podhradie, roč. 2/1, 1996. 21-38 s.
- DUDA, JÁN: *Katolícke manželské právo*. 1. vyd. Spišská Kapitula-Spišské podhradie: Kňazský seminár biskupa Jána Vojtašáka, 1996. 304 s. ISBN 80-7142-041-7.
- DUDA, JÁN: *V službe Božieho kráľovstva*. 1. vyd. Bratislava: SERAFÍN, 1997. 256 s. ISBN 80-85310-75-9.
- FALTIN, DANIEL: *Nedostatok manželského súhlasu z dôvodu podvodu*. In: Ius et iustitia: Acta IV Symposii Iuris Canonici, Spišská Kapitula–Spišské Podhradie, 1994. 183-206 s., ISBN 80-7142-031-X.
- FEKETE, JOZEF: *Manželské právo v osnove kódexu 1983*. Bratislava: Aloisianum, 1997. 128 s.
- FILO, VLADIMÍR: *Omyl týkajúci sa jednoty, nerozlúčiteľnosti, alebo sviatostnej hodnoty manželstva*. In: Ius et iustitia: Acta IV Symposii Iuris Canonici, Spišská Kapitula–Spišské Podhradie, 1994. 164-182 s., ISBN 80-7142-031-X.
- HARTL, PAVEL; HARTLOVÁ, HELENA: *Veľký psychologický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2004. 797 s., ISBN 978-80-7367-686-5.
- HERETIK, ANTON ET AL.: *Klinická psychológia*. Nové Zámky: PSYCHOPROF spol. s. r. o., 2007. 815 s. ISBN 978-80-89322-00-8.
- HOLEC, PETER: *Znalec v kánonickom manželskom procese, aktuálna normatíva a jej vývoj*. Prešov: Kňazský seminár Sv. Karola bartolomejského Košice, 1997. 133 s. ISBN 80-7165-108-7.
- HUBER, JOZEF: *Kánon 1095, B.3 CIC Genéza- interpretácia- problémy*. In: Ius et iustitia: Acta XI Symposii Iuris Canonici 2002, Spišská Kapitula–Spišské Podhradie, 2004. 103-119 s., ISBN 80-89170-07-2.

-
- KLIMEŠ, PETR: *Psychické příčiny neplatnosti manželství*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská s. r. o., 2003. 173 s. ISBN 80-7266-163-9.
- KRAJČÍ, JOZEF: *Velké tajemstvo*. 1. vyd. Bratislava: PRESSFOTO, 1993. 228 s. ISBN 80-226-135-7.
- LEPP, IGNÁC: *Psychoanalýza lásky*. Praha: Signum Unitatis, 1991.
- MARTHALER, BERARD L., et al.: *New Catholic Encyclopedia*. 2. vyd. Detroit: Thompson Gale, in association with The Catholic University of America, 2003. 15 v. ISBN 07-876-4004-2.
- NEMEC, MATUŠ: *Základy kánonického práva*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2001. 227 s. ISBN 80-890-4705-X.
- NĚMEC, DAMIÁN: *Manželské právo Katolické Církve s ohledem na platné české právo*. 1.vyd. Kostelní Vydří: Kryslal OP a Karmelitánské nakladatelství, 2006. 215 s. ISBN 80 -7195-065-3.
- POLÁŠEK, FRANTIŠEK: *Církevní manželství podle kánonického práva*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1990. 108 s.
- POLÁŠEK, FRANTIŠEK: *Discretio iudicii nutné k platnému manželskému souhlasu v kodexech církevního práva z roku 1917 a 1983*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995. 103 s.
- SPENCE, JAMES R.: *Consent to marriage in a crisis of personality disorder*. Vyd 1. Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1985. 102 s. ISBN 88-765-2545-9.
- ŠKURKA, EMIL: *Manželské právo: Skripta Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci/ Podle Borsiniho zprac. Emil Škurka*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1992. 108 s.
- TRETERA, JIŘÍ RAJMUND: *Konfesní právo a církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krígl, nakladatelství, výroba a expedice tiskovin, 1997. 331 s. ISBN 80-902045-2-X.
- TRETERA, JIŘÍ RAJMUND; HORÁK, ZÁBOJ: *Slovník církevního práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 147 s. ISBN 978-802-4736-143.
- ZVOLENSKÝ, STANISLAV: *Omyl spôsobený podvodom podľa kánona 1098 CIC*. In: Bulletin: Slovenská spoločnosť kánonického práva, Spišská Kapitula-Spišské Podhradie, roč. 5 /1, 1999, 75-83 s.

Elektronické zdroje

- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. [online]. [cit. 20. apríla 2012]. Dostupné na: <<http://dsm.psychiatryonline.org/book.aspx?bookid=22>>
- BENEŠ, JOSEF: *VIS ET METUS – násilí a strach jako vada manželského souhlasu*. In: Adnotatio Iurisprudentiae XXII. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na: <http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMIX_958-962.pdf> 268-272 s.
- BIANCHI, PAOLO: *Zkoumání podstatných povinností manželství, které dosud zůstávají nedořešené: kán. 1095*. In: Adnotatio Iurisprudentiae XXI. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na: <http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMIX_897-900.pdf>
- FRANKOVSKÝ, ALOJZ: *Promótor spravodlivosti*. In: Tribunál, 2003, č.1 Spišské podhradie [cit. 20. júna 2012] Dostupné na: <<http://tribunal.kapitula.sk/2003-1/promotor.htm>>
- JÁN PAVOL II.: *Allocuito ad Rotam Romanum diei 5. februari 1987*. In: *Errore e dolo nella giurisprudenza della Rota Romana*. [online]. Citta del Vaticano 201. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na: <<http://www.cormacburke.or.ke/node/418>> 182 s.
- JÁN PAVOL II.: *Promluva k Římské Rotě 25. leden 1998*. In: Adnotatio Iurisprudentiae XXI. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na: <http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMIX_892-895.pdf>

-
- JÁN PAVOL II.: *Sacrae disciplinae leges 1983*. [online]. [cit. 10. júna 2012].
Dostupné na:
<http://vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_25011983_sacrae-disciplinae-leges_en.html>

 - KOLÁŘOVÁ, MARIE: *Vázanost manželského souhlasu podmínkou*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae XXVIII*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMX_1958-1964.pdf> 754-760 s.

 - NEKUDA, JAN: *Vyloučení svátostné důstojnosti a celková simulace*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae XII*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMVII_329-333.pdf>

 - ORLITA, KAREL: *Faktický omyl – neúmyselný (kán. 1097, §§ 1 a 2 CIC)*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae XVIII*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMVIII_625-629.pdf>

 - ORLITA, KAREL : *Hodnocení jednotlivých důkazů*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae IX*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMVII_255-258.pdf> 1-4 s.

 - ORLITA, KAREL: *Logický postup a praktické příklady k prokázání podmínky*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae XXVIII*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMX_1958-1964.pdf> 761-767 s.

 - ORLITA, KAREL: *Stručný komentář ke kánonu 1095, §3 CIC/1983*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae IV*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMVI_48-57.pdf> 2 s.

 - ORLITA, KAREL: *Sumarizující exegeze kánonu 1103 CIC*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae XXII*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMIX_963-965.pdf> 273-275 s.

-
- PALLA, JIŘÍ: *Manželský souhlas v současném kanonickém právu*. In: *Revue* 13 2/99. [online]. Praha. [cit. 1. júna 2012] Dostupné na:
<<http://spcp.prf.cuni.cz/13/palman.htm>>

 - SLAVÍČEK, MIROSLAV: *Základní náuka a jurisprudence ke kán. 1095. CIC*. In: *Adnotatio Iurisprudentiae XX*. [online]. Brno. [cit. 10. júna 2012]. Dostupné na:
<http://cic.biskupstvi.cz/soubory/AI-MMIX_740-752.pdf>

Abstract

The The Diploma Thesis deals with the institute of Catholic marriage, also called matrimony, and aims to provide detailed analyses on nullity of matrimony due to invalidity of matrimonial consent and its declaration.

Firstly, the Thesis states a definition of matrimony with respect to Sacrament of Marriage being governed by the divine law, the canonical law, and, in regards to certain effects, the civil law. Pursuant to Code of Canon Law [CIC], 1983, canon 1055, §1, the matrimonial covenant, by which a man and a woman establish between themselves a communion of the whole life, is by its nature ordered toward the good of the spouses and procreation and education of offspring. Hence, marriage is a contract by which a man and a woman become irrevocably united, the Code of Canonic Law set up essential properties of marriage *obligationes matrimonii essentialis*, which are not to be excluded by either contractants.

The Thesis further provides commentary on the grounds for the invalidity of the matrimonial consent, by describing the reasons for nullity of matrimony which are defined by the Code of Canon Law, and can be grouped under these main causes: serious mental incapacity, incapacity to assume obligations, ignorance, error of person, simple error, fraud, simulation, conditional marriage, force and fear.

Thirdly, the Thesis is not to be a definitive commentary on the above causes, instead, provides a non-exhaustive list and detailed description of psychological nature causes determining the impossibility to assume the essential obligations of marriage. The last chapter summarizes the procedure on annulment declaring the marriage null and void.

The most important source of the Thesis is Code of Canon law, supplemented by the Czech and Slovak bibliography and American commentary on the Code playing an important role as well. Internet resources have too become by their extensiveness and actuality the irreplaceable grounds of informations. Given the above, the Thesis aims to bring into the issue of matrimony and its nullity, providing an overview of reasons for the nullity of matrimonial consent with emphasis on the the psychical caises, further, analyzing the respective provisions of Code of Canon Law and describing the process leading to the annulment of matrimony.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá institutem manželství katolíka a snaží se poskytnout podrobné analýzy o nulitě manželství z důvodu neplatnosti manželského souhlasu a jeho prohlášení.

Za prvé, práce uvádí definici manželství s ohledem na jeho svátostnost, které se řídí právem Božským, kanonickým právem a v některých ohledech i občanským právem. Podle Kodexu kanonického práva [CIC], 1983, kánon 1055, § 1, je manželská smlouva, kterou muž a žena ustanovují mezi sebou před Pánem na celý život, svou povahou zaměřená k dobru manželů a plození i výchově potomstva. Protože manželství je smlouva, kterou se muž a žena neodvolatelně zavázaly, Kodex kanonického práva nastavil základní vlastnosti manželství *obligationes matrimonii essentialis*, které nemohou být vyloučeny žádnou ze smluvních stran.

Práce dále poskytuje komentář o důvodech neplatnosti manželského souhlasu, přičemž se věnuje popisu důvodů neplatnosti manželství, které jsou definované v Kodexu kanonického práva a mohou být rozděleny do těchto hlavních kategorií: nedostatečné užívání rozumu, závažná porucha soudnosti, neschopnost převzít podstatné manželské povinnosti, nevědomost, omyl o vlastnostech osoby a manželství, podvodu, simulace, vada podmínky, násilí a strach.

Za třetí, práce nemá ambici být konečný komentář k výše uvedeným příčinám, místo toho nabízí demonstrativní výčet a podrobný popis případů psychologické povahy, způsobujících nemožnost platného manželského souhlasu k převzetí základních prav a povinností manželství. Poslední kapitola shrnuje postup prohlašující manželství za neplatné.

Nejdůležitějším zdrojem práce je Kodex kanonického práva, doplněný o českou a slovenskou literaturu a americký komentář ke kodexu hraje důležitou roli také. Internetové zdroje jsou svou rozsáhlostí a aktuálností také nezastoupitelným pramenem informací. Vzhledem k výše uvedenému si práce klade za cíl přinést do problematiky manželství a jeho neplatnosti, přehled o příčinách neplatnosti manželského souhlasu, s důrazem na jejich psychologické aspekty, dále analýzu jednotlivých ustanovení Kodexu kanonického práva a popisuje proces vedoucí ke prohlášení manželství za nulitní.